

látuk. A főalak Zrinyi M. (Feleki) jó lett volna, de meglátszott rajta, hogy már — futni kell. A főbb szereplők s a darab egyes szebb helyei sok tapsban részesültek.

Szombat, nov. 2. „Rigoletto.“ Opera 4 felv. Verditől. Szép számú közönség, s a színpadon, némi náthát és rekedtséget leszámítva, kerek előadás.

Vasárnap, nov. 3. „Tücsök.“ Falusi életkép 5 felv. Irta Birchpfeifer-Savolta. Ez is azon darabok közé tartozik, melyek a hetirend készítőjének meglehetősen kegyében állnak, s azért hatszor is előveszik addig, míg sok jobb eredeti darabot egyszer. Ily érzélgős portéka, kivált gyakrabban adva, ugy esik a magyar ember gyomrának, mint a jámbor spenót. A főbb szerepeket szokás szerint Munkácsy-F-né, Szatmáryné — s Feleki személyesítik, s főleg a két utóbbi igen jelesen. Szerdahelyi hosszas távolléte után ma lépett föl először, s Didier kis szerepéből igen érdekes alakot csinált.

Hétfő, nov. 4. „XI. Lajos.“ Dráma 5 felv. Irta Delavigne. A sok költészettel irt darabot, drámai gyengéi dacára, még mindig örömet nézzük végig, s kivált a czimszerepben Tóth József remek játéka sok élvezetet nyújt. Tóth J. alakító tehetsége hasonló szerepekben oly magasán áll, hogy a külföld legelső színpadain is bátran megállhatna.

Kedd, nov. 5. „Dinorah, vagy a ploermeli bucsu.“ Opera 3 felv. Meyer-beertől.

Szerda, nov. 6. „Lecoureur Adrienne.“ Dráma 5 felv. A czimszerepet Komlóssy-Kövérné adta, kinek igen ritkán van alkalmi bizonyítania, hogy ő is szerződött rendes tagja a színháznak.

Csütörtök, nov. 7. „Férj az ajtó előtt.“ Operette 1 felvonásban. Ezt megelőzi: „A nyolcadik pont.“ Vigjáték 1 felvonásban.

Budai népszínház.

Nov. 1-én adatott: „Mityás diák.“ 3 felvonásos népszínmű, s „A nemzet sarkkerteje“, allegoria Molnártól. Másnap ismét egy 3 felvonásos új darabot láttunk a pályázó népszínművekből. Címe: „A völgyény, vagy a magyar izraelita család.“ Ugy hallottuk, hogy a beadott pályaművek közt több igen talpraesett darab van. Hol vannak tehát azok az állítólagos jó darabok? Vagy először a roszakon akarnak tulesni, hogy aztán végén pattanjon az ostor? Igen, de az eddig látott két darab oly silány, hogy nem lesz osoda, ha a közönség, eddigi csalódásai után ítélve, a még hátralevőkre is előre azt fogja mondani: „ez sem jobb a diákné vásznánál.“ Jó lett volna, a pályázni kívánó darabokat előlegesen átadni a bírálóknak, a kik ez esetben csupán a felett ítélték volna, hogy vajjon e vagy ama darab megérdemli-e az előadást vagy sem. Így aztán kénytelenek vagyunk megint szomorodott szívvel jelenteni, hogy a „völgyény“ rövid szenvedés után meghalt. Kívánunk neki boldog feltámadást ítélnapkor, de addig csak nyugodjék békével, álmait senkire háborgassa. A mű szerzője megczáfolhatatlanul bizonyította be, hogy nem született Arkádiában. Az egész férczműben egyetlen egy alak sincs, a melyre csak azt is lehetne mondani, hogy megjárja. Oly alakok ezek, mintha valamelyik legrosszabb humorisztikus lap torzképei közül volnának kiszedve. A darabnak csupán az az egy érdeme van, hogy többször megnevettetett, csak az a baj, hogy többnyire akkor volt nevettető, midőn megindulást kellett volna előidéznie. A közönség rosszslását az előadás végén hangos püsszegésben nyilvánította. Az előadás is gyenge volt, s a szereplők közül csupán Virágh érdemel elismerést.

Vasárnap és hétfőn egymás után adák a „Garabonczás diák“ című bohózatot, bizonyosan azért, mert vasárnap nagy közönsége volt, ugy, hogy a színháznak minden szege-zuga megtelt. Az igazgató számításában nem eszaltokozott, mert a színház másnap is megtelt. Mindamellett határozottan rosszsljuk a „Garabonczás diák“ színrehozatalát, mert ez oly silányság, hogy pártját kell keresni. Rontja az izlést és semmi nemesebb érzelmeket kelteni nem tud. A színi előadásoknak az volna a célja, hogy belőlük a közönség mulatva okuljon. De mit okul a „Garabonczás diák“ból, hacsak azt nem tanulja, hogy a legsehonnaibb életmóddal is szereshet valaki oly feleséget, a kinek apja 10 millió ft. vagyonnal bír. Ez a tanulság a „Garabonczás diák“ból. És mégis kétszer adták egymásután.

Kedden, nov. 5-én Kisfaludy K. „Csalódások“ című vigjátékát adták. Szerdán, nov. 6-án. „A mama“, vigjáték Szigligetitől. Ezt néhány műkedvelő egyetemi polgár rendezte, a Szigligeti nővérek és Szerdahelyi Nelli közreműködésével, a népszínház javára.

Csütörtök, nov. 7-én. „Csikós.“ Eredeti népszínmű 3 szakaszban.

Szerkesztői mondanivaló.

5827. **Költevény és való.** Nem adhatjuk a „pár sorból álló kezdetleges verset“, mert attól tartunk, hogy épen az, a ki dícsőitve volna benne, nemcsak sajátórt, hanem valóságos háborút kezdene ellenünk. Annnyira gondolat nélkül való elragadtatási kurjantás az.

5828. **D. Vecse.** B. J. Nem jó idők járnak az effélékre, de azért a mig, s a menyire lehet.

5829. **Solyomkő romja.** A rajz nem használható.

5830. **Leányfalu.** S. M. Ez is a lehetlenségek közé tartozik a jelen perczen. Melegebb idők kell várnunk.

5831. **Debreczen.** B. F. A bővebb értesítés későn érkezett. A mi lényeges, pótolni fogjuk.

5832. **Sz. Lőrincz.** L. F. Mutatványt kérünk, hogy hozzászólhassunk. Az Amerikába küldendő példány ügyében magánaton tudósítá őnt kiadó-hivatalunk a feltételekről.

5833. **Sz.-Márton.** Sz. P. Fájdalmas igazságok, de most roszakor jönek, midőn a „szegény embert még az ág is huzza.“

5834. **Szatmár.** H. J. A level esupa magánügyet tárgyar, melyek nem hirlapi közlésre alkalmasak. Ilyen p. o. az, midőn egy szabómester nem teljesíti azon munkát, melyet ígért. Más uton is hozzá lehet ahhoz férni.

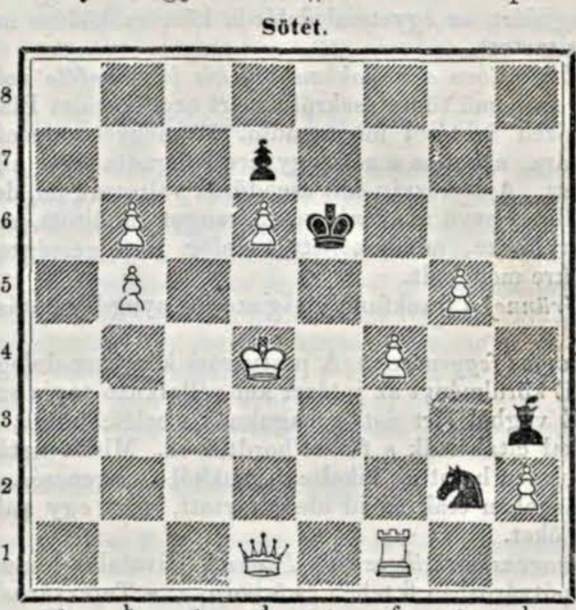
5835. **Bécs.** B. Nincs nekünk ama bécsi lap ellen semmi kifogásunk; s mert nem ismerjük, nálunk szóba sem jött. Vagy talán épen ezt resteli ő? Nem értjük a felszólalást.

5836. **Kolozsvár.** K. M. Meltányos ohajtását e napokban teljesítjük. Csak annyit jegyzünk meg, hogy V—-czy arcképehez más uton jutottunk — a mint erről meggyőződhetik, bár, ugy látszik, mindkettő egy forrásból származik. Mi készen kaptuk a fametszést. A többi rendben van.

5837. **Vác.** J. E. Még csak néhány napi türelmet kérünk.

SAKKJÁTÉK.

98. sz. feladvány. Megjelent a „Londoni képes ujság“-ban.

Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

A 93-ik sz. feladvány megfejtése.

(Wilmers Rudoltól Bécsben.)

Világos. 1) Hd5-e7 2) Hb7-d6+ 3) Bg5-g3 4) He7-f+
Sötét. Bd8-f8; Ke4-f4 tetszés szerint.
Világos. A) 1) Hb7-c5+ 2) Hc7-d6+ 3) Bf8-f4+ 4) He7-c6+
Sötét. B) h6-g5; C) Ke4-d4 tetszés szerint.
Világos. A) Ba8-c8 B) Bg5-e5+ 3) He7-g6+ 4) Bf8-f4+
Sötét. C) b5-c4 Ke4-d4 e5-f4

A másik három szép változatot közölni fölöslegesnek tartjuk.

Helyesen fejtették meg. Vasárnapon: Fülöp József. — Nagycsárdon: báró Meszéna István. — Pesten: Cselkó György. — Parabutyban: Rothfeld József. — Poroszlón: Nyilas Alajos. — B.-Ujvárosban: Kovács Lejos.

Rövid értesítések. Nagycsárd: B. M. I. Nagybecsű küldeménye kezünkhöz érkezett. Figyelmesen meg fogjuk vizsgálni. Addig is köszönetünket küldjük. — **Emilnek:** Az ígért sorokat várjuk

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosznaptár	Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold-kelet nyug.	
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.
November.		Okt. (6)			Kislev		
10 Vasár.	F 25 Av. An.	F 24 Fl.	29 A 20 An.	6 57	4 32	7 Bójt J	1 21 * *
11 Hétfő	Márton püs.	Márton	30 Zenobius	6 58	4 30	8 (k elég)	1 40 0 41
12 Kedd	Márton pápa	Jónás	31 Stachius	7 0	4 29	9 Her h.	2 0 1 49
13 Szerda	Kosztka Sz. Diák	1 Novemb.		7 2	4 28	10	2 18 2 54
14 Csütör.	Szerapion v. Klemen.	2 Acindin		7 4	4 26	11	2 37 3 56
15 Péntek	Lipót hv.	Lipót	3 Acepim	7 5	4 25	12	3 2 5 2
16 Szomb.	Edm. Ottm. Odón	4 Joank		7 6	4 24	13 11 Sab.	3 28 6 6

Holdnégy: ☉ Holdtölte 17-én, 2 óra 23 perczkor délután.

TARTALOM.

Gróf Andrásy Gyula. (arckép). — Ifju a patakánál. Schiller után *Petőfi Sándor*. — Boreza lugom menyegzőjére *Dalmady Gyűző*. — A debreczeni kastély. (Folytatás.) *Jókai Mór*. — Dézsnáról Kalugeric. — Képek a hazai népeletről VI. VII. (két képpel). — Tollrajzok az állatvilágból I. — A forróföldön növénytenyésztése. — Darányi új népisola (képpel). — Erdélyi magyar levelek. — Egyzeleg. — **Tárház.** Egy régi okmány a bor és szomszág tárgyában. Közli *Lehoczky Tivadár*. — A dunántúli vizezellékpő intézet Keszthelyen. — Tudósítás a londoni vilákiállítás ügyében. — Irodalom és művészet. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Bécsi leve. — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Felolós szerkesztő **Pákh Albert**: (lak. magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében 1 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. ujpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

Kászon-Ujfalvi Szabó János.

A lelkes székely nemzet s erdélyi r. kath. egyházi rend egyik büszkeségét vezetjük be e lapokon szellemnagyaik dicsőcsarnokába.

Három év óta pihennek hideg hantok alatt a nemes tetemek; de a közel egy évszázadra terjedt életpályának három-negyedrésén át szerzett érdemek fenragyognak időn, enyészeten.

A pályá, melyet maga után mély nyomokat hagyva futott meg, a népnevelés és egyházi irodalom fontos tere volt.

Tudta a lelkes ember, hogy nincs neve a tudományoknak, mely tekintetet és tanulást nem érdemelne; de azt is tudta, hogy jót csak attól várhatni, a ki el nem szórja erejét s körültekint fiainak nevelésével bízta meg. 1809-ban iskolás-kanonok s plebános Gyula-Fehérvárott; 1813-ban kolozsvári plebános és kolos-dobokai főesperes; 1815-ben mesterkanonok; 1819-ben a b. Szűz kolos-monostori apátja, kir. tanácsos és főkormányiszéki előadó; 1822-ben székelyegyházi főesperes; 1825-ben örkanonok; 1826-ban pedig olvasó-kanonok lett. Saját kérelmére 1847-ben főkormányiszéki hivatalától fölmentetvén, évi ötszáz forint díjjal nyugalmaztatott s 1848-ban a Leopoldrend kis keresztjével diszített fel. A hon zivataros napjai élte alkonyán csendes magányában lelték. A beállott gyász-évtized alatt az Ur szent hajléka s buzgón gyakorlott kereszttyén újatoskodása volt lelkének egyedüli élménye. Így lelte őt megtört korának végső elgyengülésében a halál szelid angyala.

Elhunyt életkorának kilencvenkettedik, áldorságának hatvanhetedik évében. — Temetése megható volt. Két nemzedék serdült fel a népszerű egyházi Neszter körében. Egész Kolozsvár talpon volt, megadni a fényes érdemek ősz bajnokának a végtszteleket. Ott pihennek a nemes tetemek Kolozsvár sarkkerteje gyümölcsfáinak csendes árnyában, délnyugatra azon bemohosult helyén, ket Kolozsvárt végezte. Papságra lépven, őt gr. Batthyány Ignác püspök 1786-ban Pestre a központi papnöveldebe küldötte. Erdélyi leveleiben Kazinczy is ugy említi Szabó Jánost, mint nagytekintetű embert, ki Daykával együtt neveltetett a pesti seminariumban s Daykát szerette. A hittudományi öt éves tanfolyam bevégeztével egyházmegyéjébe visszatérvén, áldorrrá szenteltetett 1791. jan. 2-án s legott Tövisen és Marosvásárhelyt, majd 1793-ban Kolozsvárt működött, mint segédlelkész, de a következő (1794.) évben már, mint a hittudományok tanára, lépett tanszékre a püspöki papnöveldeben. Gr. Eszterházy János 1796-ban őt Dénes és László fiainak nevelésével bízta meg. 1809-ban iskolás-kanonok s plebános Gyula-Fehérvárott; 1813-ban kolozsvári plebános és kolos-dobokai főesperes; 1815-ben mesterkanonok; 1819-ben a b. Szűz kolos-monostori apátja, kir. tanácsos és főkormányiszéki előadó; 1822-ben székelyegyházi főesperes; 1825-ben örkanonok; 1826-ban pedig olvasó-kanonok lett. Saját kérelmére 1847-ben főkormányiszéki hivatalától fölmentetvén, évi ötszáz forint díjjal nyugalmaztatott s 1848-ban a Leopoldrend kis keresztjével diszített fel. A hon zivataros napjai élte alkonyán csendes magányában lelték. A beállott gyász-évtized alatt az Ur szent hajléka s buzgón gyakorlott kereszttyén újatoskodása volt lelkének egyedüli élménye. Így lelte őt megtört korának végső elgyengülésében a halál szelid angyala.

szabó János.

hol a nagy Szecei Molnár Albert aluszsa a halál mély álmát. Egyszerű köemlék jeleli a sirt, mely az egyház egyik díszét, a haza hű napszámását takarja. *)

A közhivatalokon kívül üres idejét irodalmi dolgozatokra szentelte. Már ifjkorában a német nyelv mellett annyira sajátjává tette a francziát is, hogy ezt nagy sikerrel használhatta egyházirodalmi czéljaira. Francia példányok után képezte magát egyházi szónokká; francia művek klasszikus szabatosságának szelme lengi át minden dolgozatát. A közfigyelmet irodalmi első fölépésével legott magára vonta. Első műve, mely nevét a mélyelmű tudósok közé iktatá, ily czim alatt jelent meg: „A szentírás és a természet szava, a földnek és az emberi nemnek némely föbb változásairól. Irta Szabó János, erd. kath. pap. Kolozsvárt. 1803. 8-r. 140 l.“ Később Szalay Imrénének „Magyar egyházi beszédek gyűjteménye“ (első folyam, I.—VI. kötet. 1832.—1834. időköz; — újabb évi folyam, I.—IV. kötet. Budán, 1840—1845. időköz.) hozott tőle remekszerkezetű s kenetteljes egyházi beszédeket, melyeket az akkori műtészet kitünően a legjelebb hasonnemű dolgozatok fölé emelt. Összesen a két folyam tiz kötetében kilencven beszéde jelent meg; de a boldogultnak saját vallomása szerint maradt még egy egész kiadatlan halmaz a szerkesztő keze közt, honnan a vállalat megakadása után s később a szerkesztőnek halálával Veszprémből azt semmi módon nem tudta jogos birtokába ejteni. Hol vannak azok ma? nyomozzák s feleljenek, kiket az ügy közelebbről érdekel s ezíránt alapos tudomással bírnak. — Nagy kárt szenvedne egyházi irodalmunk, ha azok napjainkban, mintegy szemünk láttára, sikkadnának el.

Beszédeiből egy önálló kötetet adott még 1848 ban, a lelkes egyházi szónok élethű arcképével, nt. Vitos Gergely, az idétt kolozsvári segédpap. (Nagys. és főtisz. Szabó János ur stb. Egyházi beszédei. Kolozsvárott. A kir. lyc. betűivel. 1848. 8-r. 494 l.)

Hátrahagyott jeles dolgozatainak egy jelentékeny fogása Bakó János bácsi lelkész birtokában van (Kolozs megyében), melynek kiadását tőle, mint a néhai érdemteljes egyházi férfinak közel rokónától, méltán várja s reméli a magyar kath. egyház. Legsikeresebb volna e végett a sz. István-társulathoz fordulni.

Ily tiszta igyekezet, ennyi munka nem maradt elismerés nélkül. Az érdemeket méltányló „Licsik-kászoni főesperesség derék egyházi férfinak karától aranytollal tiszteltetett meg 1847-ben. A muzeum vagy káptalani kincstár őrzé-e ma a tiszta kegyeletnek e becses ereklyéjét?

A közel egy egész századra nyúlt munkás életpálya rajza után, a benső embert kell még néhány jellemvonásban felmutatnunk.

A biblia és keresztényen bölcsészet tanainak kalauzólása mellett, hű jellegét tükrözve vissza a dicsőült egy keresztény bölcs és független embernek, lángkeblű ő-székely hazafinak. Sem fény, sem félelem nem hajtá szolgásgába. Szellemszabadságát, mint szemé fényét, hiven őrizte mind haláláig. Életelvtől tartá: „A mit embernek keze nyújt, veszendő; halhatatlant vár s keres a valódi.“ Megható volt a szellemfenség, léleknyugalom, mely egész valóján előlött. Szerencsés testalkattal megáldva, örömeveket szerzett neki a folytonos kedélyderültség s lélekéberség. Vidám, enyelgő, élcezes is, de mindenkor az illem határai közt. A hol megjelent, még a hidegvérű is tüzet kapott. Körében tudomány, komoly kedv, dévajkodás váltogatták egymást, zelóitai lángolások s theologiai tudományosságának fitogatása nélkül A munkasztalnál a kitarás embere fáradhatatlanul. Felülállott minden számitáson. Érzé, hogy „a nemes virtus maga önmagának bére, jutalma.“ Hiu álmoképek nem nyugtalanították, sem borus napok el nem csüggeszték. Ő, mint a józan közlélet embere, bölcsen illeszkedik a költő intelméhez:

*) Az egyszerű síremléken e latin felirat olvasható:

Hic situs est
Rmus ac Magnificus Dominus
Joannes Szabó,
Cath. Eccl. Alb. Transilvan.
Lector et Canonic
Abbas B. M. V. de Kolos-Monostira,
Insignis Ordinis Leopoldi
Imperatoris parvae crucis eques.
Natus 1767.
Denatus 1858.
Requiescat in pace.

„Boldogabbul élsz, ha magasra nem vágysz,
Sem midőn a vérszót okosan kerülöd,
Nem nyomod mindig közelebb az állok
Partra hajodat.“ — (Virág B. *)

A mit a vallásos, jámbor, emberszerető, nyájas, fesztelen, őszinte fogalmak alatt értünk s éreztünk, mindaz együtt volt meg benne egy személyben. Emberszerető nemcsak szívére utal végrendelete, melyben 600. db. cs. arany és 8067 frt. 18 $\frac{1}{2}$ krról rendelkezik emberbaráti szent czélokra.

Számtalan tisztelői közt meghitt barátsága kevesekre szorított. Pater Koros Imre piarista, a mélyelmű bölcsész, és idősb Szilágyi Ferencz professor, Erdélynek akkor első rangú tudományos tekintélye, valának szíve választottai. Ezekkel járdalt kikelettől őszig Kolozsvár illatos gyümölcsöseinek árnyas ösvényein. Mennyi tanulság egy-egy ily séta a tudvágyas fiatalra, ha gyors-jegyzője lehet azon tartalmas eszmecsereknél, mely ilyenkor köztök fejlődött! Még ma is emlegettetnek a közfigyelemre méltatott triászok ezen sétéi. Pater Koros bontá meg a szívelyes társaságot; ő ment első (1817.) örök nyugalomra. Utána az ünnepeit Szilágyi Ferencz, 1829-ben. Ezután csak egyedül járt ki az öreg abbás (ez volt még kisdetek előtt is rendesen ismert neve a tisztas aggastyánnak), boldog kora szép emlékeihez. Felvirult a természet neki még sokszor, zengett a lombok közt a madárdal; csak a baráti ajkák némultak el örökre. Megunta e némaságot, e késő kort, melyben a fiatal nemzedékek közt ismeretlenné vált. Égbe vágyott, égre sohajtott lelke, az örök hazába, hol könyörületet lelt.

Vass József.

Egy várronon.

Itt is egy óriási sirhant,
Szemem itt is kedvére sirhat,
Az én szememben csak könyv üljön,
Könyv kell nekem, bú-fájdalomtól
Nehéz szívem, hogy megkönnyüljön...
S hol sirhatok méltón ha itt nem?
Megállok hát, míg könyvem hintem,
A melyre hullt a hősök vére
A romhídeg, mohos kövére.
Illett a vér hősök korához,
A gyáva kor csak könyvet áldoz
Emléket a nyugvó nagyoknak,
Gunyjául a dicső napoknak...
Dicső napok, hős or-szlánok,
Itt ül sötétben őt tanítók,
Itt ül busongva, jár felette
Mult századok borongó lelke.
Száll az idő emel és épít,
S a porba dönti teremtményit.
De mielőtt itt elhaladna,
Döbbenve áll meg pillanatra:
Lenéz a romra, nagy bút érez
S csak félve nyul egy-egy kövéhez,
Ugy bántja őt, ugy fáj szívének
Dicsőt, nagyot, hogy nem kimélhet...

És áll a vár. A bércnek orma
Még romjait is büszkén hordja,
Csak várja, várja, hogy talán majd

A régi kor s hőse föltámad,
Hogy felkelend a büszke várur,
És harezra száguld majd a várbul;
— Elég erős, a gyenge asszony
Helyette, hogy ébren viraszson —
S a várt és asszonyt megvédni.
Főlkemel a hős hű cselédi.
Eljönne újra a daliák,
A hős csatákat visszahíják,
A hős csaták sők büszke hősét
S lesz újra fény, lesz hír, dicsőség!

Csak vár, csak vár; de mindhiába!
Majd veszt türelmet s haragjába
Egy-egy követ a völgybe dobja,
Hogy arra tán főlkél halottja;
A bérc szíve rá döngve dobban
S a nyugvó hősök csendes sirja
Nagy fájdalommal visszasírja:
„Nem adhatom ki nagy halottam!“

S tovább busong a csonka vénfal
És büszke orma föl-földöngve.
Nap nap után megy s csendes völgye
Mindig telibb lesz omladékkal.
S ha mind lehull majd a tetőről,
A feled és eljő akkorra,
S a várba, hősre s büszke korra
Fátylát teríti szemfödőül...

János Gusztáv.

A debreczeni kastély.

Regény. — JÓKAI MÓRTÓL.

(Folytatás.)

Másnap a reggeli harangszó a város népségét nagy izgalomban találta: még a ki semmit nem tudott volna is a tanács ítéletéről, figyelmessé lett a harangszó után, hogy valami rendkívüli történik a városban, mert a hármias csendítés után szokás szerint nem hallgatott el a harang, hanem tovább zugott egy óráig, két óráig, egész délig, egész sötét éjszakáig; egyre mondvá: „mortuos plan-go“ (holtat gyászolok).

S ha az emberek kérdezők egymástól: ki az a nagy halott, a kire oly szakadatlanul harangoznak, azt mondták rá; nem más az, mint Igyártó uram, kinek tanács ítélese szerint most bontják

*) Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo; neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Littus iniquum. — Horat.

szét a házát, Nagy-Csapó-utcában, azonvaló büntetésül, hogy a táborot elhagyta engedelem nélkül.

Arra aztán a kérdező is tódult arra, a merre a válaszadó, a Nagy-Csapó-utca tájkára, a hol már kora reggeltől fogva nem hogy lóval, de kutyával sem lehetett keresztül menni a nagy tolkodás miatt.

A közeleső háztetők, kutágások, palánkok mind rakva voltak kíváncsi néppel, ember emlékezetére nem fordult elő ilyen eset Debreczenben.

A sárgára meszelt ház előtt két oldalról lovas hajduság zárta el az utcát, szabad tért biztosítva a bennlevők számára. A lovaságnak Albisi Zolyomi Dávid parancsolt.

A szabad tér közepén volt egy emelvény ülőpadokkal; azon foglalt helyet a bíró, a főjegyző s az ítélet végrehajtásához kiküldött két tanácsos mellettük két sorban gyalog alabárdosok álltak, tollas sisakkal a fejükön.

A mint az első harangszó megkondult a nagy templom tornyában, másodbíró uram inte a kikiáltónak, ki is két trombitást vevén maga mellé, miután az emelvény szélére felállt, a kezébe adott ítéletet hármias trombitaszó után négyszer kihirdeté, a világ négy része felé fordulva: azután mély esend támadt, s az átelleni ház kapuja megnyilván, azon előlépelt Tatar Lőrincz, a hóhér — és huszonnégy kezes legénye.

Tatar Lőrincz fekete ember volt; sokan azt is állíták, hogy cigánynak született, a szakáll egész a szeméig benőtte arcját s nagy fekete két szemöldöke csak folytatása volt a szakállnak; de hogy valami fehér is legyen rajta, lecsüngő koromsötét haját magas fehér báránnyör-süveg szorította alá; Debreczenben a fehér süveget közönséges ember sohasem viselte, az mindig borzalom tárgya volt. Ezenkívül egy nagy veres pokrócz volt akasztva a nyakába, a mi egészen borzasztóvá tette.

Lőrincz mester egy nagy pörölyt tartott kezében, s azzal megüté a sárgaház kapuját, kapubálványát, szemöldökfáit és szeg letköveit: annak jeléül, hogy e ház elpusztulás sorsának van átadatva.

A bezárt kapu recsege dült be, engedve a feszítő kecskelő-baknak s ezzel megkezdődött a munka.

Legelőször is kivezették az istállóból Igyártó két lovát, két tehenét, s azokat taglóval leütve, szekerekre emelték; a legények összefogdosák az apróbb marhákat, s azokat is kivégezve, főlhányták a készen álló szekerekre. Csak a galmbokat nem bírták elfogni, azok ott kovályogtak az egész munka alatt az elítelt háza fölött.

Majd lábtöklal fel mentek a háztetőre, s léczeket és gerendákat lebontottak, és lehánytak az udvarra; minden faneműt, a mi a házon volt, szekerekre raktak s a leütött állatokkal együtt, lovasok kíséretében, kivontatták a nyuzók mezéjére, ott a fákból maglyát raktak, s azon a hullákat porrá égették. Még a kutágást is kivágták.

Azután a meztelen falakra került a sor.

Az ajtók mind be voltak zárolva, azokat elébb küszöböstül, ragasztástul kikkelle vágni csákányokkal.

Mindenki arra volt kíváncsi, hogy Igyártó használta e a kapott időhaladékot arra, hogy házában levő holmijait onnan rokonai házához eltakarítsa? s meg volt lepetve minden ember, midőn látta, hogy az első szobában minden butor a maga helyén áll, még a czintányérok is a szekrényekben s a zsoltárok és imádságos könyvek az ablak hidján.

A hóhér kalapácsa alatt darabokra zuzattak a butorok is; a szőr- és vászonnemű összehasgattatott, a mint a dunnákat feltépték, a szétömlő pelyhet felkapta a szél s széthintette az egész bámuló tömegben, mintha mindenkinek akarna egy emléket juttatni e mai napról.

Azután tovább bontották a falakat; a téglát, vályogot szétzúzták apróra, betömtek vele a kutat, meghordták vele a veteményes kertet; feltöltötték vele az utcát.

Egyik fal a másik után omlott be a csákányütések alatt; egyik szoba a másik után tárult fel az utcai nép előtt; már a konyhára is rájött a sor, a tüzhelyen még pislogott a parázs; tegnapi tüzelés maradványa: azt is bakó oltotta ki; s tüzhely és kémény a többi fal után omlott.

Csak a hátulsó szoba volt még hátra.

Mikor Lőrincz mester e szobaajtájához ért, hogy azt is beüsse

pörölyével; hirtelen meglepetve állt meg; s pörölyét letámasztva a küszöbhez, visszament bíró uramhoz.

— Miért állt meg a munka? kérde Keresztszeghi a bakótól.

— Hallja ezt kegyelmed? kérde a bakó, ujjával a legutolsó szoba ajtaja felé mutatva.

— Hallom. Abban a szobában énekelnek. Az elítelt és családja oda zárkóztak, vigyázva bontásuk le kentek a tetőt és falakat, hogy a bennlevőket meg ne sértsék.

A bakó fejével bölintott s veres pokróczát karjára vetve, mint egy fejedelmi palástot, visszament az utolsó ajtóhoz.

E csöndes időköz alatt hallhaták a közelállók a szobából felzengő halk énekszót:

„Uram, ki léssen lakója
A te szentséges hajlékodnak? . . .“

A távoli harangszó kísérte azt méla zugásával.

A bakó parancsot adott huszonnégy legényének. A padlás gerendáit hirtelen leemelték, azután minden oldalról a falak eresztékeibe furták a feszítő vasakat; egy jelre, egy roppanásra az utolsó négy fal egyszerre kifelé dült, s a fehér porfelleg közül, mint egy őtestamentomi jelenet, tünt elő egy férfi, egy nő és egy hajadon alakja.

Közepén a férfi, fedetlen fővel, egyik kezében tartva a zsoltárt, másikkal emelve öreg beteg anyját, ki mankójára támaszkodva, tekintetével most is a zsolozsmák soraiban mélyed. A harmadik alak, egy szőke, siró leányka, arcját a férfi keblére rejtí: bomlatag fürtei még vállait is eltakarják. Lábaiknál hever a házórzó eb.

E pillanatban elfogult csend ült meg a bámuló néptömegben; még a harangszó is félbeszakadt.

Keresztszeghi most felemelkedék állványáról s rendületlen hangon szólt:

— Igyártó Mihály; a törvény végrehajtott kegyelmed házán; szeméye ez órától fogva számüzött a város kapuitól. Isten szent hírével!

Igyártó e szóra megindult, az éneket folytatva; egy zúgó hang az övé, egy rebegő a beteg öreg asszonyé: úgy jöttek elé az omladványok közül: az eltakart arczu hajadon csak maga zokogott.

Mikor az emelvényig értek; a bíró újra megszólalt.

— A ki a számüzöttet önként követni akarja, ebben meg nem gátoltatik; a ki tőle elmaradni kíván, abban is szabadság adatik neki.

E szóknál megállt a számüzött s zsoldját becsukta és leányát magához ölelte, az öreg asszony félve kapaszkodott fia karjába s a házi kutya, kezét nyalva, huzódott hozzá.

— Indulok, Keresztszeghi uram; elhagyom a várost. Nem is sírok, nem is átkozodom. A kik velem jönnek, anyám, leányom, házórzó kutyám. Tegnap kegyelmed itélt én fölöttem, ma én itélek kegyelmed fölött. Leányom tegnap még a kegyelmed eljegyzett menyasszonya volt, ma már nem az: a hogy kegyelmed számüzött engemet városából, azért számüzöm kegyelmedet én is családomból. Tudom, hogy kegyelmed nagyon szerette leányomat; de én is oly nagyon szerettem szülővárosomat. Isten oltalmazza a hátramaradókat.

— Megálljon kegyelmed, Igyártó uram; szólt emelvényéről a bíró, nem ez a törvény. A számüzött nem ura senkinek többé; még családjának sem. Erőtetni, parancsolni kegyelmednek nem szabad. A hajadonnak szabad akarata van; s maradhat kegyelmed ellenére is.

Igyártó Mihály e parancsszóra hirtelen hátralépett, anyját és leányát eltávolítva magától; még kutyáját is elrugta lába alól.

— Nem parancsolok senkinek, nem hívok senkit: a ki velem nem akar jönni, elmaradhat tőlem!

Keresztszeghi most lelépett emelvényéről s reszkető hangon sugá a leánynak.

— Ilona. Elhagynál e engem?

A leány most felemelte arcját; a rásütő alkonyfény tette azt csak pirossá, különben halavány volt; de annál több tüzet lelkésült szemében. Halkan, de töretlen hangon viszonzá a kérdésőnek.

— Öreg anyám beteg; atyám számüzött: — köztiük a helyem.

A bíró szomoruan csüggeszté le fejét.

— Isten áldja meg kegyelmedet. Susogá a leány, s a következő perczben ismét egymás mellett voltak a számüzött, az anya és a leány, és a hű eb.

A nép utat nyitott előttük : az utca végén kocsira ültették őket s kivitték a városból.

A bíró pedig felállt ismét az emelvényre; senki sem látta, hogy mikor törölte meg szeméit : a rombolók készen voltak a munkával : akkor egy zsák darált sót hoztak elő s a puszta rombolt házhelyet a bakó behinté átkozott sóval s mikor ez is megtörtént; bíró uram kemény szóval kiáltá a sokaság előtt.

„Igy bünhődik az, ki a csaták tűzét meg nem állja!”

A mint a hivatalos nép elhagyta a tért : a csöcselék elárasztá a pusztult házhelyet, kutatva az apróra tört romok között értékes tárgyak után.

Elvonulás közben Albisi Zólyomi Dávid azt mondá a bírónak:

— Ez ugyan hiábavaló komédia volt. Hagyta volna ránk kegyelmet a büntetést. Minek volt ez?

— Ez kellett „ad terrorem populi!”

(Folytatás következik.)

Egy tatár estély.

Szomoru egy vidék az a Kaspi-tó partvidéke! Egyetlenegy fa vagy bokor sem nő e szikár, folytonos földrengések által megszagott, feldúlt földön, melyben csak egy kis lyukat kell vágnunk, ha természetes légszeszt akarunk nyerni. Egyetlenegy madár sem repked a forró nedves légben, mely a bennszülöttekre nézve is veszélyteljes. Az állati és növényi élet minden nyoma mintha egészen eltűnt volna, csupán az ember képes e pusztaságon lakni, mely borzasztóbb Afrika homokpusztáinál. De mi itt e zöld szőnyeg, mely a sziklákat helyenkint bevonja? Tengeri üröm az, melynek élvezete minden állatot menthetlenül megöl. És amaz eleven élet a levelek közt? Skorpiók azok, melyeknek szúrása halálos. Meggyújtott naftaforrások, a föld e legnagyobb gőzkazanjának biztonsági szelepei, szolgáltatnak világszűzvilágot a természet e sötét éjjeléhez!

E tájon fekszik Shamaki, Shirvan fővárosa. Mélyen a völgyben az „alsó város,” melynek lakóit a hidegláz évenként megtizedeli; fenn a hegyen a „felső negyed,” az orosz hatóságok székhelye, mely naponként tanuja a borzasztó földrengéseknek, melyek ma egyes házakat, holnap egész városnegyedet súlyesztenek a megrepesztett föld alá. Shamakinak még a múlt század elején 100,000 főnyi lakosa volt, kiknek száma azonban most nem több 12–15,000-nél. 1859-ben a földrengés az egész várost romba döntötte, de azért újra fölépült, mint fölépült már huszszor, hasonló katasztrófák után.

A város lakói fegyverek, nyerges s más hadszerek készítésével foglalkoznak; azonban a főiparágat a szőnyeg és selyemkémék gyártása képezi, miben a tökélynek igen magas fokát érték el.

A mi az idegent legfőképp érdekli, az természetesen a nép szokásai s házi élete sajátosságainak ismerete. Bevezetjük tehát egy gazdag tatár estélyébe, a hol ma több jóbarát jelenlétében zene és táncz lesz. Mahmud-Bey (így nevezik a vendégszerető házigazdát) egyike a város legtekintélyesebb embereinek, kinek meghívását még az orosz kormányzó sem szokta visszautasítani. Háza, mely az alsó városban van, s a sok szemét és gaz miatt csak lóháton lehet hozzájutni, csak olyan, mint a többi perzsa házak. Külsője, a balkont és a külső lépcsőt kivéve, minden ékítványt nélkülöz; belseje azonban tökéletes képét tárja elénk a keleti fényűzésnek.

Először is egy nagy előterembe lépünk, hol a ház és a meghívottak szolgálománya tartózkodik. Mintán itt fegyvereinket leraktuk, a teremre lépünk. Itt már nagy társaság van együtt: perzsák, örmények, tatárok, oroszok s más nemzetbeliek tarka vegyülete. Nincs eredetibb és egyuttal pompásabb valami, mint e terem ékítvénye. A boltzat perzsa szőnyeget ábrázol, melyben a fehér szín a tulnyomó; a párkánykoszoru, mely ezt körülvezi, erősen kidomborodó csipkészetből áll, mely első tekintetre fölsimerteti a perzsa munkát. A terem háttérét rendkívül finom, fából készült arabeszkmű képezi; e bámulatos mű közepén ugyanily faragványú ajtó van. Köröskörül a falak mellett, melyek festett és aranyozott arabesz-

kekkel vannak földiszitve, minden egyéb butorzat helyett egy sereg különféle alakú vákos van lerakva, mindannyija selyemből, arany, ezüst és különféle színű virágokkal kihimezve, melyek fényét átlátszó kelme-burkolat mérsékli. A padozatot nagy szőnyegek takarják. Követve a többi vendégek példáját, ülünk e szőnyegekre; a vákosok melyek lágyak és ruganyosak, támaszul szolgálnak. E pillanatban hozzák számunkra a nargilt.

Velünk szemközt ülnek a zenészek, számszerint öten. Hangszereik: az itt divatozó czurna, egy neme a fuvolyának; egy kis, ébenfából és elefántcsontból készült mandolin, melynek bőrhúrjain tollal játszanak; a csianuczi, egy hosszú kerek hangszer, igen hosszú nyéllal, melynek legvége vasból van s támasztékul szolgál; ezen vonóval játszanak, mint a hegedűn, azon különbséggel, hogy a csianuczi folyvást mozog s keresi a vonót, mely csaknem mozdulatlanul marad; egy dob, mely három vaslábon áll, s melynek ütői görbék; végre egy baskir dob.

A zenészek mellett három bajadér guggol. Kevés emberismerettel is kitalálhatjuk, hogy ezek egyike sajátlag egy fiatal gyermek, de elég szép arra, hogy eleinte csalódást idézzen elő. A másik sem szép, sem rut, s azért semmi által sem vonja magára a figyelmet. A harmadik a híres Nissa, kinek hire egész Kaukaziában elterjedt; hajdani híres szépségének maradványát mesterséges festéssel igyekezik emelni, a mi, a keleti hölgyeknél általános divatozik. A zene kezdődik, melyben eleinte több a láрма, mint az őszhang, s csak lassankint lehet benne szabályszerű melodiát megkülönböztetni. A bajadérek fölkelnek guggoló helyzetükből, s a táncz elkezdődik. Ez egy neme az indulónak, melynek a kezek jobban el vannak foglalva, mint a lábak, melyek alig hogy a földről fölemelkednek. Mindamellett koránt sem nélkülözi-e táncz a mozgást, különösen ha egy idő múlva a társaság abban részt kezd venni, s a taktust kezével szabályszerűleg veri. Most a tánczosnő hirtelen föllevenedni látszik, a szobában fel s alá fut, mialatt a nézők valamelyike előtt gyakran hirtelen megáll; a taktus mind gyorsabbá válik, a tapsolás mind hangosabb lesz, a zene fülhasító lármat csinál, s a tánczosnő, kinek mozdulatai folyvást gyorsabbak lőnek, végre kimerülve a földre rogyik, általános meglepődésére a szintén kifáradt nézőknek.

Mindem kissé barbár színezetű, de korántsem kecselen, s az ember, végre maga is csudálkozik, hogy egy ily tánczot oly nagy érdekekkel nézett végig. Miután még néhány perzsa és tatár tánczot láttunk, elkezdődött a vacsora, mely félig perzsa, félig európai, s az estély végre théatás és dohányzással záratot be. A mulatságban nők nem vettek részt, de mint később hallottuk, a ház asszonyai és ezek barátai a válaszfal mögött voltak elrejtőzve, hogy az „idegeneket” lássák, a kik iránt nagy kíváncsiságot és érdekltséget tanusítanak.

Képek a hazai népeletről.

(VIII–IX.)

Ezuttal két egymástól távol fekvő vidék népviseletét mutatjuk be. Az egyik (VIII) a hevesmegyei Gyöngyös-Pata, a másik (IX) a baranyamegyei Bénye vagy Benge helységet illeti.

A gyöngyös-patai népviselet, mint rajzunk mutatja, tiszta magyar eredetű, s ép oly festői szép, mint egyszerű. A legény bő száju, fehér inge felett szorosan áll a mellény s e felett a panyókára vetett doimány lebeg; mindkét ruhadarab kék posztóból készült, s fényes gombokkal van kirakva. Süvegét pávatollal szereti díszíteni. A leány ruházatán a tiszta fehér szín az uralkodó; fehér színű a szoknyája, nyakkendője, inge és köténye, a mihez igen jól áll a szűk piros csizma. Fején fekete pártát visel s hajában piros pántlikát.

A bengei vagy bényei nép (Baranyában) horvát eredetű, mit viselete is tanúsít. A férfiak rendszeren báránybőr-süveget viselnek, fehér szőrűt, fekete csikkokkal; a dolmány szintén barnára vagy sárgára festett báránybőrből van, fekete szőrrel beszegve. A lábait tarka szőrszövetből kötöztetik össze, s bőrszjakkal erősítik a lábhoz. A nők igen szeretik a csipkés ruhákat; a kötény rendszeren kiáltóbb színű tarka szövetből áll.

A magyar irodalom érdekében egy nagy lépés előre.

Minél inkább terjed az irodalom, s minél inkább szaporodnak e tér munkásai, annál jobban érezzük hiányát egy oly pénzalapnak, melyből az elaggott, vagy bármily módon munkaképtelenné vált magyar írók, ezek özvegyei és árvái lennének segélyezendők. Ez így már évek előtt szőnyegre került, s adakozások is történtek e célra, de az akkori kormányrendszer alatt minden ez irányban törekvés hajtótörést szenvedett. Midőn később alkotmányos életünk visszaállításával szabadabban mozoghattunk, az ügyet egyes lelkes honfiak újra föllevenítették, s a terv kivitelére lépéseket is tettek; azonban az időközben egybehívott országgyűlés s általában országos ügyeink, sok egyebekkel együtt e kérdést is háttérbe szorították, úgy, hogy már azt hittük, hogy az egész dolog feledésbe ment, s kénytelenek leszünk azt, tán hosszabb időre a pium desideriumok sorába helyezni. Annál örövendesebben lepett meg tehát bennünket azon hír, hogy a magyar írók segélypénztára alap szabályait a m. kir. helytartóság végre megerősítette. E tekintetben a legnagyobb érdem b. Eötvös Józsefet illeti, ki ez alapszabályokat megerősítés végett fölterjeszté. Már most tehát nincs egyéb hátra, mint hogy a közönség is meleg részvétellel karolja fel az ügyet, s kiki tehetségéhez képest meghozza áldozatát a hazai irodalomnak, mely kellőleg föl nem virágozhatik, míg azok, kik életüket e pályának szentelik, biztosítva nem lesznek aziránt, hogy elaggott napjaikban, vagy őket ért szerencsétlenség esetére, nem lesznek kénytelenek a nyomorúság küzdelmében. Az írói segélypénztár alapszabályai itt következnek:

A magyar írók segélyegyletének alapszabályai.

1. §. Betegség vagy a sors csapása által inségre jutott magyar írók, azok családja és vagyontalan maradékaik fölsegelésére Pesten egyletpénztár alakítatik, melynek czime: „A magyar írók segélyegylete.”
2. §. E segélyegylet pénztárából segélyeztetik mindazon inséget szenvedő magyar író, ki az irodalom valamelyik ágában magát kitüntette, vagy ki több évi folytonos írói munkásság által az általános magyar irodalmi tevékenység részére hasznossá vált, ha irodalmi tevékenységét sem az erkölcsiség, sem a keresztény vallás ellen nem fordítja.
3. §. Az egylet tagjai lehetnek, kik az egylet pénztárába havonként legalább 1 forintot fizetnek, vagy 200 frt tőkét alapítanak. Az egylet azonban az irodalom-barátok legcsekélyebb adományát is köszönettel fogadja.
4. §. A segélypénztár jótéteményében részesülend az írók szükségét szenvedő családja is.
5. §. Az igazgató-bizottmány azonban a segélypénztár életbeléptetése előtt elhunyt írók netán inségből levő családjaikat is részesítheti annak jótéteményében.
6. §. A segélypénztár alapjául szolgálnak a tagok alapítványai, évenkénti befizetései és az önkéntes adományok.
7. §. A segélypénztár tőkének növeztetését az igazgató-bizottmány az összes írók közremunkálásával szerkesztendő évkönyvek kiadása, évenkénti hangversenyek és színházi előadások tartása s egyéb czélszerű módok által eszközli.
8. §. A magyar írók segélyegyletének pénztárát a 3 tagból álló s 3 évre választandó ellenörködő bizottmány ellenörzése mellett, egyetemleges felelősséggel, a 6 évre választandó igazgató bizottmány ingyen kezeli, mely elnökével együtt 7 tagból álland, kik közül kettő az írók közül választatik.
9. §. Az igazgató bizottmány póttagjaival 4, s ezek között egy író választatik.
10. §. A bizottmány érvényes határozatának hozatalára 5 tag, s ezek közt egy író jelenléte szükséges.

11. §. Az igazgató s az ellenörködő bizottmány tagjait szavazattöbbséggel választják. E választásban egyéni szavazata van minden tagnak.

12. §. Az alapító tagok és az alapító testületek magukat küldötteik által is képviselhetik.

13. §. Az igazgató-bizottmány elnökét a tagok közgyűlése választja, ki a bizottmányt havonként, vagy szükség esetében gyakrabban is összehívja.

14. §. Az igazgató-bizottmány képviseli a magyar írók segélyegyletét a hatóságok irányában, s számadását az ellenörködő bizottmány elé évenként terjeszti.

15. §. Az ellenörködő bizottmány tagjai tisztüket ingyen teljesítik.

16. §. Az első közgyűlésen s a bizottmányok választásánál az ez alkalomra a közgyűlés által választott tag elnököl.

17. §. Az igazgató és ellenörködő bizottmányok tagjai újra választhatók.

18. §. A segélyegylet pénztárának állapotáról a pénztárnok aláírásával s az ellenörök ellenjegyzésével nyilvános számadás évenként adatik, a segélyezettek neveinek elhallgatásával. A számadási könyvek egyébiránt minden tag által megtekinthetők.

19. §. Az igazgató-bizottmány választja a titkárt és a pénztárnokot. A titkár az igazgató- és az ellenörködő bizottmányok által közösen meghatározott fizetésben részesül.

20. §. A titkár, ki egyszersmind előadó, az igazgató bizottmány ülésében ez ülések és a közgyűlés jegyzőkönyveit vezeti, elkészíti a közgyűlések elé terjesztendő jelentést, az illető elnök meghagyásából egybehívja a rendes havi gyűlést és a választó gyűléseket. Az igazgató bizottmány nevében levelez, őrzi az iratokat és okleveleket, azokról rendes leltárt készít, melynek egyik párja az igazgató bizottmány elnökénél van. A titkár szerkeszti az évkönyveket, rendezi az évenkénti hangversenyeket, s gondoskodik, hogy az alapszabályok 7. §-a intézkedésének elégtessék. A titkár az igazgató üléseiben szavazattal nem bír.

21. §. A pénztárnok, ki csak az igazgató bizottmány elnöke aláírásával ellátott utalványra teljesíti a fizetéseket, évnegyedenként számol az igazgató bizottmánynak a befizetett kamatok, s az időközben történt adakozások, s a tagok befizetései felelő; gondoskodik, hogy a kamatok rendszeren befolyjanak s a kamatfizetések és adakozásokról, valamint a tagok befizetéseiről szóló nyugtákat aláírja.

22. §. A titkár és pénztárnok csak pontatlanság vagy hűtlen kezelés esetében mozdíthatók el.

23. §. Az alapítók jogai, haláluk esetében legidősb vörserinti törvényes örökösükre szállnak.

24. §. Az alapszabályok megváltoztatása a tagok és alapítóknak e végre egybehívott közgyűlésén történhetik. Ez esetben érvényes határozatra a jelenlevők 3/4-ének egyértelműsége szükséges.

25. §. Az egylet feloszlását csak az e célból különösen egybehívott közgyűlés határozhatja el, a tagok 3/4-ének egyértelmű szavazatával.

26. §. Az egylet feloszlása esetében az alapítók alapítványaikkal szabadon rendelkezhetnek; a fennmaradó tőke a magyar tudományos Akademiára száll.

Déznáról Kalugorig.

Természettudományi gyalog séta.

(Folytatás.)

Másfél órai kocsizás után elértünk Zugóra, egy kis hegyi falucskába, hol a kocsiról leszálltunk, további utunkat gyalog folytatandók. Egy a hegy oldalából kibugyogó kristálytiszta forrás mellé letelepedve, reggeli gyanánt egy kissé falatoztunk a magunkkal hozott sonkából, sajtából s fehér czipókenyérből. Ezután kalauzul egy erdőcsösz, ki egyszersmind az étkeztetésnyát czipelje, magunk mellé rendelvén, utnak indultunk a maga nemében kimondhatatlanul szép, vadregényes vidékre. Önkéntelen eszembe jutott korán elhunyt és úgy látszik, elfelejtett költőnk Kunos verse:

Csudáltak engem
Rongyos fű,
A zord vidék-t
Mért bolyongom át.

Nem értitek ti,
Mennyi kellem van
A természetnek
Zordonságiban.

Szűk völgyben haladtunk, az egyik hegynek oldalán vezetett az út, meglehetősen meredeken emelkedvén. Rongyos erdőség lepi el a hegyeket mindenütt, és pedig csaknem tisztán bükkal, 2–300 éves, egyenes, hatalmas és sudar bükkfák, ezüstszínű héjjal, mint egy ünnepi tiszta köntösbe öltöztetve minduntalan készletének megállapodásra; nem gyöztem szeméimemet dicső természet nézésével jóllaktatni. A nagy világ zajától kivonult ily csendes, magasztosan nagyszerű erdei magányban, hol csak lassan haladó lábaink topogása és a völgy mélyében mázsás sziklakövek közt sebesen lerohanó zúgó patak kisértesen megható moraja hallik, ah mi boldognak, mi igen jól érzem magamat! Előre hagyttam menni utitársaimat, kik ugyanis a hegymászásban gyakorlottabbak voltak, hogy én egészen magam maradhasak, néztem és hallgattam, több percig elmélázva mindent felejtettem, a multra nem emlékezve, a jövővel nem törődve, csak a jelen pillanat isteni gyönyörét élveztem, a multnak minden szenvedéseiről bő kárpótlást arattam, sőt foglalt is vettem a jövőre, újra edzvéstem és lelketem mindarra, a mi még jönni fog, és súlyával fenyeget, reám nehezülni.

E szűk völgy nem tartott épen soká, vagy egy óra mulva utólértem társaimat, a midőn egyszersmind egy másik kis falucsukát értünk el, *Restirádót*. Zugónj is, itt is vasolvasztó-kemenczék vannak, hol, mint Jókai helyesen megjegyzi, a salakok tornyai a templom tornyát túlhaladják.

Restirádon túl a vidék mindinkább emelkedik, egy ideig még a zúgó patak mellett haladtunk, egyszerre jobbra fordult utunk egy meredek hegyre. Mielőtt e bájosan mormogó patakot elhagynók, vizsgáljuk annak eredetét, mely nem egyéb a *forrásnál*. Lefolyása alatt több és számtalan apróbb vagy nagyobb források egyesítik vele, vizüket míg annyira megnőtt, hogy Restirádon, Zugón, Déznán s így tovább már malmokat és egyéb géplő kerekeket hajt, és az iparnak nyújtja segédkezését. Azt fogja mondani a nyájias olvasó, hogy ezt a nélkül is tudta már, hogy több forrás egyesüléséből ered a patak. Ezt megengedem, nézzük tehát magának a forrásnak kútfejét vagyis eredetét, mely nem oly napvilágon járó dolog, és mely bővebb magyarázatot s figyelmes vizsgálatot igényel.

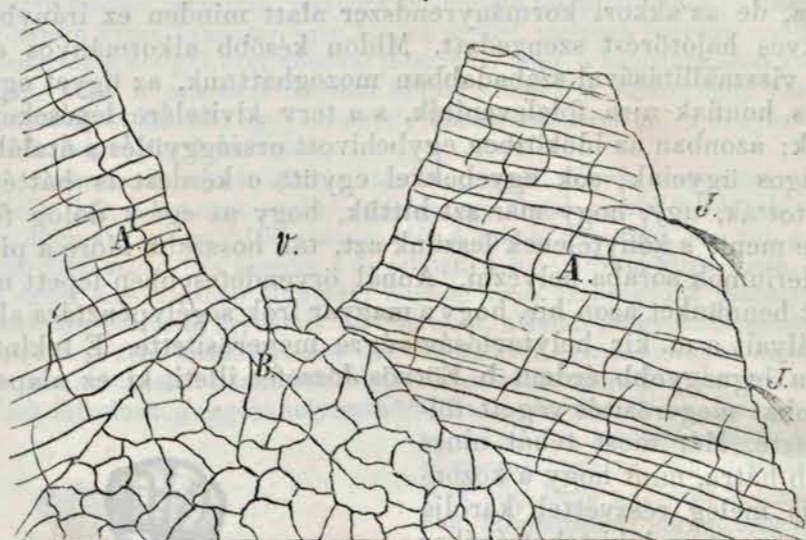
Fennebb emlitém, hogy az eső és harmat egy része leszalad a hegyekről és közvetlenül összevegyül az ilyenkor megáradó patakokkal; másik része azonban eltűnik a föld alá és ezer meg ezer apró erekben, néha fél mérföldnyi, de sokszor 10–20 és több mérföldnyi földalatti bujkálás után ismét a napvilágra kibugyog s mint *forrás* tünteti magát elő, különféle alakban és vegyítékben.

Ez léven jelenleg a forrásviz elfogadott tana, lássuk most a közelebb s közvetett körülményeket, melyek a forrásviz képzéséhez hozzájárulnak. Erre nézve a földtanból kell egy pár tételt kölcsönöznünk. Legelőször is emlékeznünk kell arra, hogy a földkéreg s illetőképen a sziklatömegek rétegesekre és nem rétegesekre oszlanak. Ámbar mind e kétféle sziklaképletek hézagjai, repedéseik és tátongiaikon keresztül rést engednek a víznek, melyen ez alább szállhat, míg itt ott a hegy oldalán vagy a völgyben nyílást talál és mint forrás kiszökken, mégis világosan kitűnik, hogy a réteges sziklafajok, képlődésük természet által számszorta több alkalmat nyújtanak a forrásviz előhozatalára, mint a nem rétegesek. A réteges kösziklák t. i. eresztékük irányában engedvén a víznek lefolyást, az ily réteges képletű hegyekben a források szükséges előbukkanását, mintegy ujjal rámutatva lehet meghatározni, és előre megmondani, hogy e vagy ama völgy forrásokban szegény lesz, vagy pedig azoknak nagy számával bővelkedhetik.

Bővebb és világosabb magyarázatképen nézzük az I. sz. alatti rajzot, mely egy *hosszúdad-völgynek* képzelte függőleges átmetszését ábrázolja. A B)-vel jelölt sziklatömeg egy nem réteges kitérő hegyet mutat, mely emelkedésében a felette állott réteges tömeget A), megrepesztvén s kettészakítván két oldalára, mintegy vállaira illesztette, mi által a réteges tömeg *eresztékei*, melyek a vízirányos vonalok által vannak előtüntetve, jobb és bal oldalra haj-

lókká, lejtősekké lettek. V) jelöli tehát az *emelkedett völgyet*, mely vízforrásokban szegény lesz, mivel az eső és harmatviz, mely a réteges hegyre hull s abba beszivárog, a jobb és balra lejtősen hajló hézagokon és repedéseken alább szállva a J. J. betűknél talált nyílásokon, mint hegyi-forrás fog kiömleni.

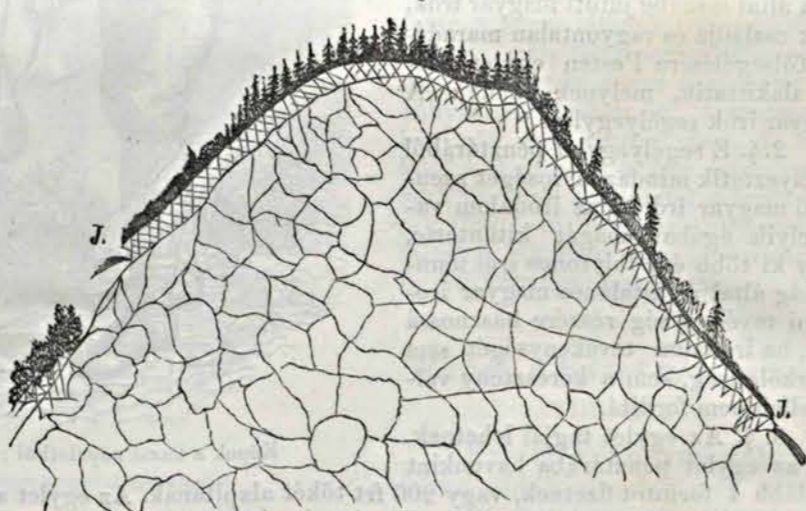
I. rajz.

Ha tehát ezentúl valamely hegyes-völgyes vidéken utazunk, csak arra kell figyelni, hogy az itt-ott kopáran kiálló sziklarétegek mely irányban vannak a hegy oldalára rakva, és ezeknek a völgybe tekintő lejtősege vagy ellenkező elhelyeztetése azonnal a völgyet vízdúsna vagy száraznak fogja felmutatni.

A szives olvasó át fogja látni, hogy a fentebbi rajzban a réteges hegytömeget erdővel benőttnek kell képzelnie, mert abból, a mit már fennebb az erdőnek befolyásáról a források képződésére emlitettem, könnyen megértheti, hogy az esővíz, ha erdők, mohok stb. a hegy oldalát be nem nőtték, erről hamar leszalad és a hegy nyílásai és hézagaiba vajmi kevés szivódhatnék be. Valamint az is bizonyos, hogy a fent rajzolt völgy, V) mint vízszegény igen sovány növényzetet fog táplálhatni, holott a hegy tulsó, forrásos oldala, a folytonos nedvesség által dús virányban fog diszelegni.

II. rajz.

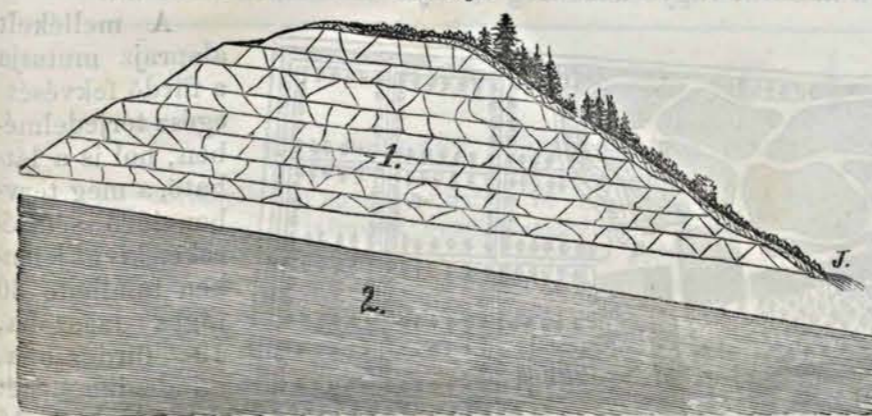

Áttérünk most a forrásviznek más kútfejére. A II. sz. alatti rajzban látunk egy *nem réteges* tömegeből álló egyes hegyet, mely erdővel be van nőve. Feljebb emlitém, hogy a nem réteges, vagyis tömeges kösziklák a víznek kevés rést engednek a beszivárgásra, és így elképzelhetni, hogy e magánosan álló hegy száz meg száz éven át kopáran állott. Azonban a szüntelen működő természet mindenütt tud magán segíteni, hogy a meztelesség sivár ékteleenségét eleven szervezetekkel népesítse és elevenítse. A természetnek ugynevezett vasfoga hosszú idő elteltével, lassan, észrevétlenül, de biztosan porrá zuzza a sziklát is, felületüket az *elmálás* által tévén porhanyóvá. Eleinte a vékony rétegű porhanyóban csak a legelső osztályú növények magvai találhatók a lég nedűje segítségével némileg táplálékot, hogy csirájukat kifejthessék, ilyenek mindenekelőtt a zuzmók, melyek a legkopárabb sziklaoldalt is eleven életműveléssel földerítik, barátságosan reájok simulván, a legmagasabb hegytetőket, hol már minden növényzet kihalt, nem nyilvános, hanem rejtett virágzással, mint Linné mondja, beborítják. A zuzmók után jönnek a mohok, e bársonyszerű pázsítja a

sziklavilágnak. Ezek már gyökereket vernek és elhalt részükkel mindinkább növelik az alattok lassankint megszaporodó televényt. Végre felsőbb rendű növények, virágok, bokrok s utoljára erdők is elegendő táplálékot találnak és a száradok óta kopár hegy, most vidám zöld lombozattal diszlik.

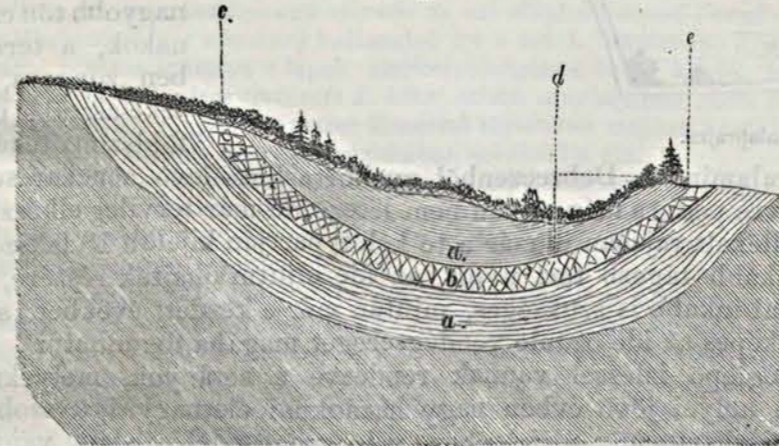
Mindamellet e magános hegy sok és bő vízforrást sohasem fog teremteni, mert a mint rajzunkon látjuk, a porhanyó, száraz falevelekből, elmált kődarabokból és moh-maradványokból elgyült televény-föld egy-két, vagy legfeljebb három lábnyi mélységre növekszik, azontúl pedig a víztől át nem járható rideg rétegetlen tömegkö válaszfalat képez, melybe a víz vagy igen gyéren vagy épen nem hat. Az eső, hó vagy harmatviz tehát csak e réteggig szivárog a hegy oldalába, itt lejjebb és lejjebb száll, míg bal oldalt a J.) betűnél, hol esetleg az erdő és televény-föld megszakad, jobb oldalon pedig a J.)-nél, a hegy lábánál, mint gyöngéforrás csörgedez. Ha azonban ily természetű hegy nem áll magánosan, hanem hosszú hegyláncolatot képez, akkor apró erekből, melyek a fennevezett televény alatt összefolyanak, mindinkább alászállnak, néha több mérföldnyi távolban már nagyobb erejű forrást hozhatnak létre.

III. rajz.

A III. sz. alatti rajzban egy réteges sziklatömegeből álló hegyet látunk. Itt meg kell említeni, hogy a réteges sziklatömegek szintén két részre oszlanak, mert ámbár többnyire a víztől áthatlanok, mégis vannak olyanok is, melyek a víztől tökéletesen áthatlanok. A I. sz. jelölt felsőbb réteg átható, a II. számbeli pedig áthatatlan. A nyájias olvasó könnyen kimagyarázhatja már magának, hogy a forrás J.)-nél kénytelen világra jönni, mert ez alatt áthatatlan réteg következik. Másodsor, a forrás csak a jobbik oldalon bugyoghat ki, mert a rétegek eresztéke jobbfelé lejtős. Harmadsor, a bal oldal vízszegény és nincs növényzete, mert erre az esővíz sebesen lezuhan, a jobb oldalon pedig bő növényzet és dús erdő takarja a hegyet.

IV. rajz.

Az eddigi példákban láttuk, hogy a víz önsulya által és azon törvény miatt, mely szerint mindig alantabb helyet keres, képezi a forrásokat. A IV. sz. rajzban a források egy új nemével fogunk megismerkedni. Az a) a) betűk áthatatlan rétegeket ábrázolnak, melyek között b) egy víztartó réteg vonódik. Hanem e rétegek teknőformában alakítottván a c) betűnél beszűremkedő víz legalantabb helyén kifolyást nem talál és így kénytelen a víz aránytani nyomás folytán jobbfelé emelkedni, itt aztán d) betűnél rést kapván, némi erőszakkal fog kitörni. Itt tehát nemcsak csendes kifolyása van a víznek, hanem a víznyomás előhozta erőszak által a forrás némi liktetéssel felbuzog. Ha az esővizet felfogó réteg

még magasabb helyen állana, mint c) nél, és a víztartó réteges sziklatömeg meglehetősen kimosódva, mintegy csatornaformán kifurva gondoltatnék, a forrás d)-nél felszökkelne, mint egy természetes ugrókut. S ebből az ugrókutak elmélete is kiviláglik, mert ha az e) vonal irányában lyukat furnánk, és ez az a) réteget keresztül hatotta volna, kész lenne a szökőkut.

Azt mondhatná valaki, hogy a hegyek tövében könnyű ugrókutat képzelni, de hát ilyen kutakat a legkiterjedtebb síkságon is szokás furni, és pedig igen mélyre kell a földbe behatni, — kérdés ily mélyen a föld színe alatt is vannak-e hegyek, melyeknek rétegein, hasadékein és tátongiain az esővíz beszivárog?

Egészen úgy van; a föld kérge t. i. több mérföldnyi mélységbe ki — vagyis inkább betérjedt, és a fönt emlitett sziklatömegek két fő fajából, réteges és rétegetlenből van összealkotva. A hegyek tehát, melyek a földszínen túl fölemelkednek, a földkérgé vastagságához képest csak csekély ránczok vagy dudorodások, melyeknek alkatrészei mélyen a földgyomrába behatnak, mert hiszen innen csucsorodtak kifelé. Az esővíz tehát több ezer lábnyi mélységre beszivároghat a föld alá és a réteges sziklatömegek több mérföldnyire távol a hegyek lábától valamely síkság felé terjedhetnek. Ha tehát itt ezer vagy kétezer lábnyi mélységre lyukat furunk és egy vízvezető rétegre akadunk, elértük célunkat és kész az ugrókut, a honnan nagy mélységből felbugyog a víz a föld színére, vagy azontúl is nagy erővel felszökkel. Egyébiránt az ugrókutakról még sok szépet lehet mondani, mit más alkalmra tartok fel magannak. Itt csak rövideden meg akartam említeni a dolgot, mely, a forrásokat előtüntető okokról szólván, azokkal természetesen összefüggésben áll. Most még elő akarom terjeszteni az okokat, melyeknél fogva némely forrás meleg, sőt forró, némelyik sós, más meg savanyu vagy keserű, vagy többféle ásványos vegyülekkel tünik elő; hogy a források eredetéről és tulajdonságairól tartott előadásom, mely ugyanis csak általános vonalakban rajzoltatott, némi kis egészet képezzen.

A meleg források okát a földisme sok ideig egyedül a földközéppel melegétől származtatta, állítván, hogy a föld közepe most is izzó folyadékából áll; — újabb időkben azonban némely földtanárak egészen vagy részben tagadják a föld-középe izzó folyadékát, s a meleg forrásokat a földrétegek, a víz okozta kimosás által előhozott, ha nemis rögtöni, de folytonos surlódásának és ezen dörzsöléstől származott melegség kifejtésének, másrészt a vízvegyületek természetének tulajdonítják.

A meleg források hőmérséke igen különböző, és ha hőmérőt nem alkalmazunk, a meleg behatása külszérkeinkre a lég mérséke től föltételeztetik. Egy közel való példa a *monyászi* hévíz, melynek mérséke + 24° R., mi által oly felette kellemes e fürdők hatása külszérkeinkre. Mert ha forró nyári időben a lég hőisége 30–32 fokra felhág, akkor a monyászi fürdő kellemes hűs; ha pedig a küllég 12–15 fokú, akkor a fürdő lanya meleg. Így az északi tartományokban, hol nagy hidegek vannak, ha valamely forrás a fagypontra felül tíz fokkal felebb áll, már melegen tartatik, holott a forró égő alatt ily forrás jéghidegnek tartatnék.

Ha felgondoljuk, hogy a sziklatömegek hány mindenféle vegyítékű ásványokból állanak, könnyen kimagyarázhatjuk magunknak, hogy a forrásviz, mely ezen vegyületeken keresztül fut, és ezen vegyületeket egészen áthatja, ezekből több vagy kevesebb elemeket felolvaszt és így ezekkel terhelt, ezekkel vegyülve, mint ásványvíz lép ki a világ színére.

Nem akarom itt fárasztani a szives olvasó türelmét az ásványvizek különféle fajainak felmutatásával, el nem mulasztatom mindazonáltal megemlíteni hogy némely ásványvizek azon feloldott részekből, melyeket a hegyekből magukkal kihoztak, egyes részeket ismét elbocsátanak vegyülekükből, és ez által némely feltűnő képleteket hoznak létre. Így például Szepesmegyében sok fürdőhelyen láthatni, hogy a csatornák, melyeken a forrásvizet ide vagy oda elvezetik, időnként folytával *köréteggel* bevonatnak; más helyen pedig, a hol a forrás kibugyog, mohokat és egyéb gyöngéd növényeket szintén ily köréteggel bevonva találunk, e növények gyöngéd rostjai pedig idővel elszáradván, elhalván és elporolván, a köréteggel alatti üres helyek maradnak, melyek épen az elejeszett növény alakját lenyomva mutatják fel. Ez az ugynevezett *mészszivog*, mely onnan ered, hogy szénsavas víz mészköves sziklarétegen menvén keresztül, ennek szénsavával egyesül, s így a mészkövet, mint kétszer szénsavas meszet felolvasztva hozza ki a

napvilágra. Itt egy része a szénsavnak elpárolgván, a mészke sem maradhat feloldva, hanem a közel tárgyához, mint kőhártya lerakódik. Hasonló módon támadnak a csepegőkövek is, melyek némely barlangokban oly tündéres és nagyszerű benyomást gyakorolnak a nézőre.

Egy másik tünemény az ugynevezett *gálicz* vagy *cement-víz* melynek feltűnő példáját Besztercebányán találjuk. E viznek az a tulajdonsága, hogy a beléje vetett ócska vasdarabokat rézzé változtatja át; ily vízben t. i. kénsavas rézleg vagy feloldva. A kénsavnak azonban nagyobb rokonsága lévén a vashoz, mint a rézhez, ezt elhagyja és a vassal mint kénsavas vaséleg vegyül össze, a tiszta rezet magából kioldván, mely mint rézkéreg a vashoz tapad.

(Vége követkeik.)

Konyár-tihanyi sóstó-fürdő.

Biharmegye Fehértó nevű pusztáján fekszik a Debreczentől Nagy-Váradra vezető országút mentében csak rövid távolságban több helységtől körülveve, u. m. északról: Monostor-Pályi $\frac{3}{4}$, Hosszú-Pályi $\frac{3}{4}$, Debreczen 3 óra. Északnyugatról: Bagos $1\frac{1}{2}$, Sárud $1\frac{1}{2}$, Mike-Péres $\frac{3}{4}$ óra. Nyugatról: Konyár $\frac{1}{4}$, Derecske 2, Tépe 2 óra. Délről: Újfalu 2, Bakonyszeg $2\frac{1}{2}$, Zsáka 3, Gaborján $1\frac{1}{2}$, Nagy-Várad 3 óra. Délkeletről: Henczida 1, Esztár $\frac{1}{2}$, Pocsaj $\frac{1}{2}$ óra. Keletről: Diószeg $\frac{1}{2}$, Janka $1\frac{3}{4}$, Vajda $2\frac{1}{4}$, Szent-Imre 2, Félegyháza $\frac{1}{2}$, Szalárd $1\frac{1}{2}$ óra. Északkeletről: Vértes $1\frac{1}{4}$, Nagy-Léta $1\frac{1}{2}$, Kokad $1\frac{1}{2}$, Álmosd $1\frac{3}{4}$, Székelyhid 2, Kőbökút $2\frac{1}{4}$, Otomány $2\frac{1}{2}$ óra.

E vidéken, jól lehet számos szikavas tó található, de ezek közül egyedül csak a sóstó használati gyógyfürdőül.

Több jeles természettudós és orvos által megvizsgáltván, közelebb 1859-ik évben Török József orvos sebész tudor, a debreczeni ref. főiskola-vegytan, és természetrajz tanára, s a magyar Akadémia rendes tagja által kiadott, és a magyar Akadémia által koszoruzott pályaművében dicsőreleg említést tesz, hol is vizsgálatai nyomán egy font viznek, mely esőzések után, s így nagyon feleresztett állapotban volt merítve, elpárolás útján talált 55 szemer tizálló alkatrészt, melynek mintegy $\frac{1}{5}$ része szénsavas szikéleg volt.

A tó kifogyhatlan vízmennyiséggel bővelkedik, — részint a feneken található források, részint a légköri csapadékok következtében, — de a legrendkívülbb szárazság esetében is, a pár száz lépésnyi távolságban levő, s bár nem épen oly tartalommal bíró nagyobb tó vize csatornán általi levezetése eszközölhető, mely is a gyógyhatású tó égvényes, és szikavas üledékét magába zavarba feloszlátván, épen oly sikerrel fürdőkül használható, — s így vizszükség elő nem állhat.

A víz színe sárgás, zavaros, ize legfőleresztettebb állapotban is égvényes, fürdés közben a bőrt annyira megsikositja, mintha szappannal mázoltatott volna be.

Gyógyhatása a Sóstó vizének:

1. *Csúszos és közsvényes* szenvedésekben, számos mankóra szo-

rult, s annak segítségével is bajosan eviczkélő ilyenü beteg hagyta már itt ezen segédlábakat a fürdőknek néhány heti használata után, sőt oly módos egyéniségek is, kik köszvényes rohmaik ellen igénybe vették a leghirvevesb honi, és külföldi fürdőkét, sehol sem találtak kinos bajaikban annyi enyhülést, mint a konyár-tihanyi sóstón.

2. A hasüregi *vérbőség*, pangásos vérkeringés következményeiben, lép- és májdaganatokban, aranyér és rászkórbán.

3. A *görvélykór* főleg zsongatlan jellegű alakban, a nyirkmirigyek daganatai gyorsan eloszlanak, a takhártyák hurutos bántalmái elenyésznek, a görvélyes fekélyek megtisztulnak, és a víznek fürdői használatával begyógyulnak.

4. Végre az idült kútegek különböző alakjaiban.

1856-ik évig az egész fürdői helyiség alig 6 lakszoba és 4 fürdőkamrából állott, míg azonban az említett évben a mostani vállalkozó, s a közönség érdekében fáradozó, önfeláldozó, egyszerűs mind a Debreczenben létező egyik leghirvevesb, s legdisezebb vendéglő tulajdonosa, vendéglős *Tornai Ferencz* 12 évre kibérelvén, azt már e rövid ideig is lehető kényelemmel felszerelte, regényessé varázsolta, hol nemcsak a szenvedő emberiség, de a mulatni vágyó közönség is teljes élvezetben részesült.

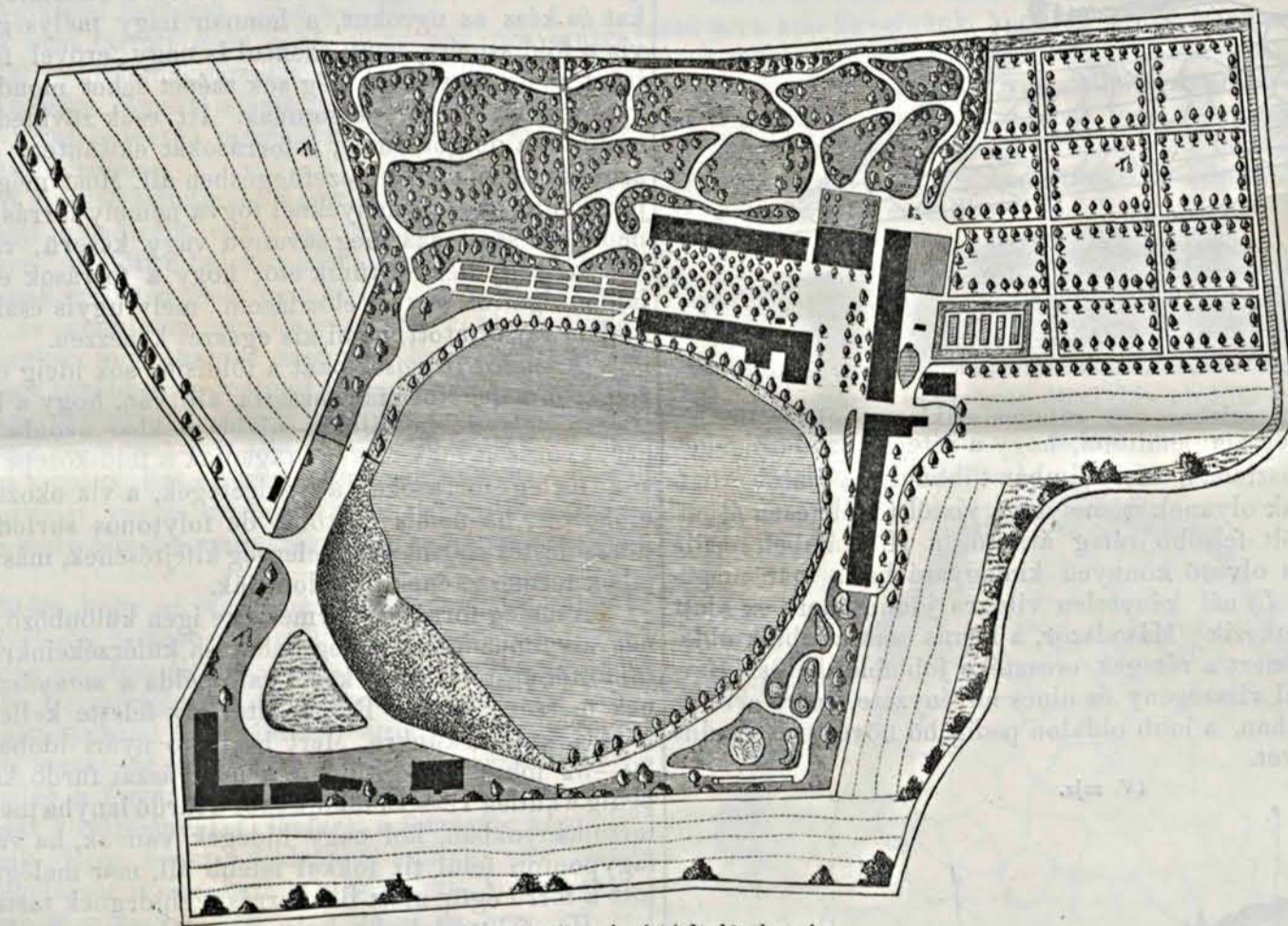
A mellékelt alaprajz mutatja a fürdő fekvését egész terjedelmében, hol is a látható, a még tervben levő sétátérek kivül jelenben található 30 tágas lakszoba, 19 fürdőszoba, mindenike két fürdő-káddal, 10 öl hosszú, 5 öl széles díszes terem tornáczokkal továbbá fagylda, a közönség használatára három külön konyha, 80 lóra istálló, kocsiszin, bormérők, szodagyr s a t. Nem hiányzanak a vendégek számára a nagyobb tón csolnakok, a teremben zongora, és teke-asztal, egy földszinti tekéző-

hely, valamint a Debreczenből gyakorta kiinn levő zenekar sem. Jövő évre pedig a még ugyan nem létező, de már tervileg elkészült, s a mellékelt rajzban is már a tó keleti partján kijelölt 18 lakszoba mindinkább tágasb tért nyújt, az ide eljutni óhajtok részére, mi annyival inkább is szükséges, miután már e kezdett években sem lehete képes az ide özönlő vendégsereget magába fogadhatni.

Meglepo izléssel vannak rendezve a sétányok, melyeknek díszes helyei jövő évben nagy hazánkiai életnagyságu szobrai által díszítettnek, — jelenben már megrendelés alatt vannak Széchenyi és Teleki ércszobrai. Említésreméltók az itt minden évben fényesen sikerülni szokott táncestélyek, főleg az ugynevezett Annabálók. Legfontosabb mindezek közt azonban azon csodás gyógyulás, melynek sikerét már oly sokan érezték, s érzik, ezt leginkább átgondolhatják azok, kik szenvedéseikben megtörve életuntakká lettek, s mindent megkisértve, nyavalyáiktól szabadulni nem képesek, — ohajtandó volna tehát, hogy nemcsak a környéken közelebb, de távolabb vidékeken lakó szenvedőknek is tudomásukra lenne ez ujjaszületés helye, kik az elősorolt bajokban bizonyos gyógyulást remélhetnek.

A konyár-tihanyi sóstó-idény, minden évben, májusban veszi kezdetét, s csak szeptember végével záratik be.

B. K.

Konyár-tihanyi sóstó-fürdő alaprajza.

Vasárnapi Ujság 46-ik számához 1861.

Erdélyi magyar levelek a XVII-dik századból.

(Vége.)

VI. *Rákóczy Zs. D. Petki János*hoz. Generose domine, Amice observande, Salutem et servitii commendationem. Az Ur Istenőt kegyelmednek minden jót, jó egészséget kívánunk. A mint kegyelmednél nyilván lehet, immár ez országgi követek uraim ő felségétől az kassai gyűlésből megérkeztenek, s az articulust ő felsége maga kezeirása, pecsété alatt hozzánk küldötte, kit ő felsége az országba, a mi pecsétün alatt akar az vármegyékre és székekre kiadatni, a mint azon articulust continálja, s ha kik érteni akarják, az ő felsége akarátja szerint, mindennek kiadatlik.

Ő felsége az többi között szorgalmatosan parancsolja, hogy az székegy kapitány uraim az székelységgel oly készen legyenek, hogy valamely órában ő felsége parancsolja, avagy az szükség kívánja, az kolosvári ígérlet szerint, ő felsége mellé jó szerrel, szerszámmal, készülettel mingyárast indulhassanak. Intjük azért kegyelmedet mi is szeretettel, s ő felsége nevével hadjuk is az kapitány uraimnak, ez dolgot úgy adja eleikbe, hogy az székegy atyafiak dolgában vétek s fogyatkozás ne essék, hanem az székelységet oly kézen tartásák, mint az megvont kézi, hogy valamikor és valamely órában ő felsége parancsolja, avagy az szükség kívánja, ő felsége mellé mingyárast jó szerrel, szerszámmal és apparattussal indulhassanak. Tartsa meg az Ur Isten kegyel-

medet. Datum Albae Juliae, 6. Junii, 1606. G. D. V. Amicus, Sigismundus Rákóczy, m. p. — (A borítékhoz hasonló a IV-dik szám alattiéhoz.)

VII. *Michael Apafi*, Dei gratia Princeps Transilvaniae, Partium regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes etc. Fidelibus nostris Egregiis et Nobilibus Vice-Comitibus, Judicibus, Vice-Judicibus, ceterisque Judicariis Assessoribus Comitatus Hunyadiensis nobis dilectis, salutem et gratiam nostram. — Káránbeséről kibujdosott *Gamán György* és *Gamán Miklós* hűveinknek ezért való alázatos minket megtalálásokból értjük, hogy az atyok, néhai *Gamán Miklós*, zálogosítván el Hunyadvármegyében, Bercezen, lévő portióját bizonyos summa pénzig, az mely portio egynehány kezeke megfordulván, most utóljára került volna néhai *Macskási Miklós*né, *Gamán Sára* asszony kezébe, a kinek is az exponensek integre deponálván az summát, noha leválta volna ugyan, mindazáltal két fundusokat maga kezeléni detineálván, nem akarná remittálni, nekik nyilván való károokra. Az dolog így lévén, kegyelmesen és serio parancsoljuk hűségteknek, megemlített hunyadvármegyei tisztiveink, az dolgot voltaképpen ruminálván, igazítsa el közöttök ez controversiát, és ha őket illetik az fundusok, adja és adassa kezeke, minden tovább való halogatás és minket busításunk nélkül. Secus non facturi. Praesentibus perfectis, exhibenti restituantur. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die duodecima mensis May. Anno Domini Millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto. — M. Apafi, m. p.

TÁRHÁZ.

Egy ezredév előtt és után.

Egy történelmileg nevezetes helyre és korszakra hívjuk fel a magyar közönség figyelmét. Harmincz évnél kevesebbnek kell letelni, midőn a magyar nemzet Európába költözésének ezredik évét, s az itt tartott első országgyűlés ezredik évfordulóját fogja megünnepelni. A mai nemzedék közül sokan nem fogják már látni ama nagy napot — de azért igen természetesen találjuk, ha e tárgy már most is foglalkodtatja a történet barátait. Ime egy bizonyítvány.

Mult nyáron, néhány kecskeméti polgár folyamodott a városi község-hatósághoz, azt kérvén: hogy a Kecskeméti város örök birótkában lévő *Pusztaszer* pusztán, a város majorja tövében álló Széphalom, nevezessék el *Árpád halmának*; az itt három évtized hián ezer év előtt tartott első országgyűlés s a honalapító *Árpád* emlékére pedig egy országos emlék felállítását, a városi község az akkor még fennállott pesti országgyűléshez benyújtandó folyamodványban indítványozza.

Mielőtt e tárgyban a község-hatóság érdemileg határozott volna, kebeléből négy tagot kiküldött a pusztában széttekintés végett, kiknek egyike *Kecskeméti város főjegyzője*, a történetnyomozással foglalkozó *Hornyik J. ur* is volt. Megjárták a pusztát, jelentésük készen állott, — az országgyűlés azonban, melynél a figyelmet fölgerjeszteniök kellett volna, — időközben eloszlatott.

Már akár legyen valami a felkarolt indítványból, akár sem, H. főjegyző ur a kezénél levő érdekes adatokból *Pusztaszernek*, s a 13, 14 és 15 ik században virágzott *Szeri-monostori Apátság*nak (Abbatia Beatae Mariae Virginis de Zer-Monostro) melynek czimzetes méltósága a váci püspöki megyében ma is fennáll — úgy szintén az azt alapított *Szeri Pósafi család*nak emlékeztetőül egy népszerű kalászatot irt s azt a Vasárnapi Ujság nagyszámú olvasói számára e lapok szerkesztőségéhez be is küldé. Megelőzve így „*Kecskeméti város története I. köt.*” czimű munkájában mult évben tett azon ígérte: hogy *Pusztaszer* kimerítő történetét majdan később *Kecskeméti pusztái* tüzetes történeti vázlatában sorolandja elő.

Az érdekes czikkhez van mellékelve a *Pusztaszeri* apátság templomából ma is fennálló romok két rajza, melyek egyike 1836-ik évről való, másikat mult évben a *Pusztaszer* felmérésével foglalkozó városi mérnök *Szűcs Imre* u pontosan rajzolta 1860-ról.

Lapunk legközelebbi száma hozandja az érdekes adatokat, addig is örvendetes tudomásul vétetni kérjük: hogy *Pusztaszeren*, az első magyar honi magyar országgyűlés színhelyén, a hét magyar vezér, illetőleg hét nemzetiség s hét hadosztály emléket nyilván feltüntető, mind emberkéz alkotta szép hét halmot a kecskeméti küldöttség feltalálta, számba vette, s a városi mérnök által egymás irányában helyzetüket rajzba vétette. Egyike ez hazai legérdekes emlékeinknek. Szolgáljon e pár sor előleges figyelmeztetésül.

A vas megyei gazdasági kiállítás.

Szombathelyen, október 22-én nyitattott meg a vas megyei gazdasági kiállítás, a megye másod házában. — Hat terem fogadta magába a mag-, gyümölcs- iparmű kiállítványokat. — Volt szép buzakenyér, kalács, jó bor s csemegé mellé. — S nem volt oly magnamű termelés, mely képviselve nem lett volna. Kiemelendő volt különösen H. L. bora több évi s több nemű, mind nemes fajta kiállítatásáért. Dicsőreget, jutalmat kaptak szép gabonájukért többen, a buzáré T. L. — Nekem feltűnőleg tetszett községi gyümölcsfa-tenyésztő V.-nek gyümölcs-kiállítása, több mint 200 darab a legfinomabb, legizletesebben előállított gyümölcsei. Szép volt gr. K. gyapjutermele, mosott s mosatlan bundákban előállítva.

Következett az udvaron a gépészmesterség előállításai. Itt ismét nevezetes volt gr. K. cseplőgépe 4 lőrére, melyet minden alkatrészeivel saját uradalmabeli mesterek készítettek. S elesépel naponkint 80 keresztet.

Ebből is látható, hogy nálunk is vannak mesterséghez értő emberek, nemcsak külföldön. Csak akarát, kitaratás kell hozzá még, nem sokat fogunk kiszorolni saját házunkból. Nevezetes volt *Szeleste* helység kovácsának előállított vaskeje, az egyszerű régi fackéhez leghasonlóbb s így legegyszerűbb; görbe gerendélyre, de megvasalva mindenütt. Szakértők által is legczélirányosabbnak ismertetett. S eszerint falun is vannak, nemcsak városban jó kovácsok, még jobb kalapácsok. A községi kocsimesternek mindenemű tollakra előállított szekerei is megérdemlik a közönség elismerését s dicsőreget. Volt ezeken kívül mindennemű, nevű gép előállítás, de nagyrészt külföldi készítmény.

Ezután jött az állatkiállítás. Itt, ha szabad igazán szólani, nagyon hátra maradtunk a várakozáshoz. De egyrészt oka ennek a marha-vész, mely nálunk is mindenfelé mutatja magát s nincs senki, a ki csak legkisebb mérvben is akadályozni tudná. Szarvasmarha ennek folytán épen nem volt beállítva. Pedig a magyar gazdaságnak is, mint némely kunyhónak, megvan czimere, ékessége, a szép szőke magyar fajta szarvasmarha. De ilyent nem láthattunk egyet sem. A loyak lehető roszul voltak kiválasztva, pedig *Szombathely* vidéke különben igen megérdemli az elismerést jó fajta s tartós gazdasági lovaiért, azonban ezuttal ezek is a gyepen maradtak.

A juhok közt szépek voltak gr. Erdődi kosa. Különös szépek gr. Károlyi kosa, ilyeneket, mindamellett, hogy nálunk is diszlik a kontárjuhászat, én sem látam soha, megérdemelték a jutalmat. Földig csingított gazdag lebenyékük, körülgyűrűzte testüket a redő, mintha mesterségesen lettek volna körülfordozva.

A juhok után még tyúk, csibe, malacz elég, de ez mind jelentéktelen. Azonban szép volt S. M. méhka ha bejáratra s benne hat rajjal, igazán minden ember figyelmét megragadta.

Az ipar is szépen volt képviselve, a szombathelyi s községi mesteremberek dicsőregete.

Szóval, minden rendén ment. Kezdetnek igen szép. Kiváló érdemük van, kiknek ezért elismeréssel is tartozunk, bár nem szorultak a mi dicsőre-tünkre, H. L. rendező elnöknek, T. L. gazdasági egylet alelnökének és S. M. jegyzőnek. Ha minden megye ily tevékeny gazdasági egyletvezetőkkel bír, mint mi, akkor rövid időn nagyszerű lesz a központi gazdasági kiállítás Pesten, hogy a külföldiek sietve jönek, mint nagyszerű világ-kiállításra a gazdaszat és helyére, a dús Kanaánba.

Eddig terjedne történeti előadásom. Birálgatni nem szerezem. De az igazságnak mivel tartozom, a hol lehet, kimondom. S az annyi, hogy a kiállításban s az előmenetelben legfőbb érdemük főurainknak van, ezek ugyszólván mindenből rendről rendre beállítottak s büszkék lehetünk reá, hogy ily főuraink vannak. Egy hiba, s ez nagy volt, hogy a keményes hirt-neves gazdák nagyrészt visszamaradtak, mert még nálunk hagyománykép most is él apáink búne, a pártérdek.

Pedig nagy mesterünk mondá egykor: „a tények a maguk meztelen-ségükben hangosabban szólnak, mint minden panasz. A cselekedet Isten színe előtt többet nyom, mint az imádságnak legszebb frása.” — *Ostfi-Asszonyfai*. (M. S.)

Irodalom és művészet.

+ *Kakas Márton* is beküszöntött 1862-ik naptárával, mely végtől végig tele van magyar zamatu humorral és csipős élezzekkel, minők csak *Kakas* bácsiót kerülnek ki. Van benne számos fametszet is, melyekre még a mai alkotmányos világban sem nehéz elmosolyodni.

czia drámairók (különösen kiknek darabjait Feleki szereti lefordítani), nagyon elémétesednek sentimentalismis dolgában. Ez irány ellen az egészséges világnézet és a magyar jellem érdekében mi is opponálunk.

Csütörtök, nov. 19. „A Kunok.“ Eredeti opera 4 felv. Császár Görögtyöl

— *Komlóssy-Kövérné* asszony a következő sorokat küldé be hozzánk: Nyílt levél a „Vasárnapi Ujság“ t. szerkesztőjéhez.

Tisztelt szerkesztő ur! A Vasárnapi Ujság, közelebbi számának színházi rovatában, az említett lap t. színházi recensense „Lecouvreur Adrienne“-ben történt fellépésem alkalmából, következő megjegyzést tesz: „A czímszerepet Komlóssy-Kövérné adta, kinek igen ritkán van alkalmá bizonyítani, hogy ő is szerződött rendes tagja a színháznak.“

Hogy a t. recensens urnak e megjegyzése, irántami jó akaratból történt, — ezt hinnen, pályámon folytonosan tanusított kitartó ügyeszeretem, s működési készségem feljogosít. Kötelességem azonban figyelmeztetni a t. recensens urat arra, miszerint megjegyzése nem egészen alapos, miután tény, hogy csak a mult színházi évben is, számszerint többször léptem fel, mint első rendű pályatársnőim közül bármelyik. Közelebről két havi szabadságomat használnván, igen természetes, hogy ez idő alatt rendszeren nem működtem. Hogy azonban ez idő alatt is mennyire iparkodtam az intézet előnyére lenni, igazolja azon körülmény, miszerint kétszer szólítottatván fel az igazgatóság által, hogy szíveségből lépnek fel (ugymint „Parlagi Jancsi“ és „II. Rákóczy Ferencz fogsága“ című művekben) nehogy a kitézött játékrénd, rögtön megbetegedett tagtársnőim miatt megzavarassék — mely az intézetnek — mint mondták — különösen a második esetben, igen nagy hátrányára leendett — én a felszólítást egész készséggel elfogadtam.

Egyébiránt ha valamelyik tagnak az intézet irányában érzett készségét, elég alkalmá nincs bizonyíthatni, ennek oka többnyire színházunk bel szervezetében keresendő, mely a játékrénd készítését, szereposztást, egyes egyének kezei közé adja, és így a magánérdekeknek legtágasabb tért nyit, nemcsak arra nézve, hogy az érintettek, önérdékeik szerint kényök-kedvökre intézkedhessenek, de oly tagokat, kik a játékrénd készítésénél közvetve vagy közvetlenül képviselve nincsenek, tökéletesen mellőzhessék, s azokat a közönségnél oly színben állíthassák elő, mintha ritkább fellépésének, a mellőzött, maga lenne oka.

Midőn tehát a t. recensens ur érintett megjegyzését, jelen nyilatkozatomra felhasználnám, egyszersmind kinyilatkoztatom, miszerint én, valamint eddig ugy jövőben is, (amennyiben tér engedtetik) örömmel ragadom meg az alkalmat, ügyeszeretemet és készségemet bizonyíthatni.*

Pest, 1861. november 11-én, tisztelettel maradván

Komlóssy Ida Kövérné.

Budai népszínház.

November 8-án ismét díjmentes népelőadás volt, mely alkalomra Szigligeti „Vid“ című 4 felvonásos drámája adatott, allegoriával. Roppant közönség, jó előadás.

November 9-én először került színre a „Lidi“ című 3 felvonásos pályázó népszínmű. Az eddig előadott három pályázó mű körül ez a legkevesebbé rosz, de azért sikerültnek ezt sem mondhatni. Az egész darab meglehetősen gyakorlatlan kéz nyomát viseli magán. Szerző népszínműnek keresztelte művét, de daczára annak, hogy notárius és kisbíró fordul elő, inkább hajlik a vigjáték felé. Meseje igen egyszerű. Egy vagyonos gazdának van egy Lidi nevű leánya, kit Marcezi, egy fiatal parasztleány szeret, s ezt a leány viszont szereti. Marcezinak alkalmasint nem volna nehéz, Lidit feleségül kapni, de mivel mindjárt első szavára czélt nem ér, nyakába veszi a világot s elbujdosik, maga sem tudja, hova. Ezalatt előáll a notárius s megkéri Lidit kezét, de mivel nevéet bölcsen elhallgatja, az apa azt hiszi, hogy nem ezt, hanem a háznál levő vén leányt, Pannát, akarja oldalbordájává tenni. Lidi pedig ugy elbusulja magát Marcezia után, hogy napról napra hervad, s talán meg is halna, ha szerencséjére oda nem vetődik egy poéta, ki aztán fölfedezi, hogy hol rejlik a bibé. Erre Marcezi is előterem (alkalmasint az égből pottyant le) s a szerelmes pár nehézség nélkül egymásé lesz.

A notárius csak most látja hűledeve, hogy felsült, de miután a bajon már segíteni nem lehet, hogy üresen ne távozzék, ő meg elveszi Pannát, ki épen hozzá illik. Ez a darab vázlata, egy pár mulatságos epizoddal megspékelve, melyek szorosan nem tartoznak ugyan a dologhoz, de az az egy érdemök mégis van, hogy megnevettetnek. Egypár alak, például a vén leány, a kisbíró, a notárius gazdaszonya sikerülten vannak festve, de a többi elmosódik. A poétát pedig épen fölösleges volt felleptetni; ha a színlapon meg nem lett volna írva, el sem hinnők, hogy poéta. A mű nyelvezete itt-ott eléggé sikerült; de Lidi egyszerű parasztleány léteére nagyon is czifrán beszél. Az, is hiba, hogy a darab, „népszínmű“ czime daczára, nem igen tükrözi vissza a magyar népéletet. A benne előforduló kevés népdal sikerült. Az előadás is jó volt.

Adattak még a hét folytán: „Pelekei notárius“, „Mátyás diák“, „Fiatall keresztyánya“, „Szerelm és örökség“, „Három szín“, „Nem tudja mit akar“, és „Szép molnárné.“

* Nincs okunk, e nyilatkozatot észrevételekkel kísérnünk; az igazság érdekében csupán annyit kell megemlítenünk, hogy színházi tudósítónk szövegében forgó megjegyzés nem akart egyéb lenni, egy közudomású tény egyszerű megemlékezésénél. Abban sem panaszs, sem szemrehányás nem foglaltatik.

Szerkesztői mondanivaló.

5888. **Mezőlak.** Seregély Gy. lelkész urnak. A Teleki-szoborra mult nyáron beüldött 38 ft. 43 krt., ön híveinek ohajtására, f. nov. 12-én ön czime alatt postai uton visszaküldöttük.

5889. **Békes.** Sz. K. A derek czikk leghőbb ohajtásaink egyikével találkozott. Köszönet. A kép készül. Az új igéretre számolunk.

5840. **Buczas barátaintól.** Nem lehet az effélé most fennhangon elmondani. Tessék az illetőknek egyenkint besugni.

5841. **Szilárcsany.** K. E. A cikkek itt vannak. Nem válaszoltunk, mert nemcsak hogy elutasítva nincsenek, hanem várják a megjelenés napját, melyet — mint máskor is irtuk — előre meghatározni, felette ritkán áll hatalmunkban. A teljességnek és szerkesztői abszolutizmusnak vannak határai — Istennek hála! és fájdalom!

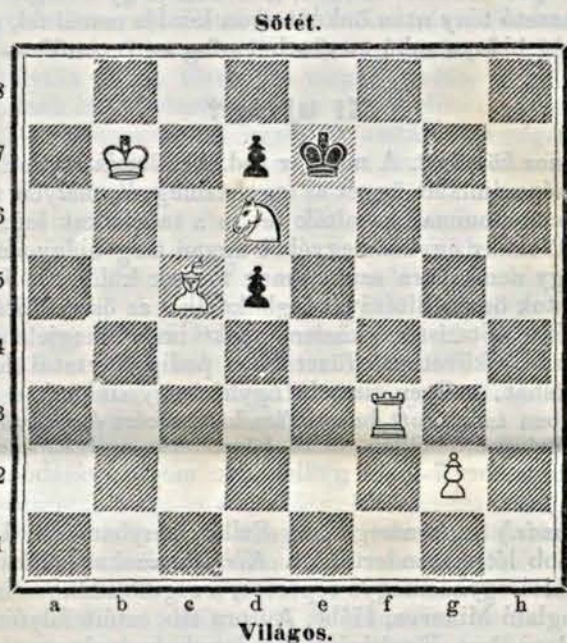
5842. **Hidég ősz van...** Az ilyenért még hüvösebb klímába tesszik most át az embert. De hát mire való is az a panasz és buszkodás?

5843. **Sárospatok.** V. G. Sajnáljuk, hogy kívánságát nem teljesíthetjük. Foglalkozásaink száma és természeté nem engedi, hogy az ön művere begyűlendő előfizetési pénzek kezelését elvállaljuk. E részben több jótékony czél veszi eddig is igénybe figyelmünket. A mellékletek kiadó-hivatalunkat illetik. Ugy tudjuk, hogy az illető bélyeg-stb. díj 80—100 ft. közt változik, egyszeri szétküldésnél. Egy előfizetési iv beüldését kérjük.

5844. **B-Gyarmat.** Rendes levelező. Csodálkozva fogják önk r. levelező urak, leveleiket ezután a lapok hasábjai között hiába keresni, s azok helyett gyakran pusztá hirdetéseket találni. „Sors bona, nil aliud“ — mondta Zrinyi. De azért szívesen látjuk a leveleket ezután is.

SAKKJÁTÉK.

99. sz. feladvány. — Cook I. B.-től New-Yorkban.

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

Rövid értesítés. Minthogy a beküldött megfejtések közül egyik sem helyes, mert 1) B c 4 — c 5 lépésre Sötét 1) F f 6 — g 7 2) F g 7 — f 8 3) g 6 — g 5 húzásokkal a négy lépéses matot kikerüli: a 94. sz. f. megfejtésének a helyes megfejtők nevével közlését másik öt hétre elhalasztjuk. V f 4 — f 3 lépésre 1) F f 6 — g 5 2) F g 5 — e 3: a felelet.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptar	Gör.-oros naptar	Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptar	Hold-kelet nyug.	
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.
November.		Nov. (ó)			Kislev		
17 Vasár.	F. 26 B. A. v. F. 25 Ger	5 A 21 Kal.	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.
18 Hétfő	Eugen. Hild. Jenő Od.	6 Pál püsp.	7. 8.	4 22 14	4. 1.	7. 9.	9. 9.
19 Kedd	Erzsébet öz. M. Erzs.	7 33 vértan.	7. 10.	4 20 16	5. 28.	9. 4.	9. 4.
20 Szerda	Valoisí Bod. Jolán	8 Mihály	7. 11.	4 19 17	6. 23.	9. 53.	9. 53.
21 Csütör.	B. Asszonya. B. A. b.	9 Onesiph.	7. 12.	4 19 18	7. 27.	10. 34.	10. 34.
22 Péntek	Cziczelle sz. Cziczel.	10 Erastus	7. 14.	4 18 19	8. 38.	11. 7.	11. 7.
23 Szomb.	Kelemen p. Kelem.	11 Victor	7. 16.	4 17 20 12 Sab	8. 42.	11. 85.	11. 85.

Holdnegyed: ☉ Holdtölte 17-én, 2 óra 23 perczkor délután.

TARTALOM.

Káson-Ujfalvi Szabó János. (Árczék.) *Vass József.* — Egy várronon. *Jánosí Gusztáv.* — A debreczeni kastély. (Folytatás.) *Jókai Mór.* — Egy tatár estély. — Képek a hazai népeletről. (Képpel.) — A magyar irodalom érdekében egy nagy lépés előre. — Déznáról Kalugereg. (Ábrákkal.) — Konyár-tihanyi-sóstó-fürdő. *B. K.* — Erdélyi magyar levelek a XVII-ik századból. — *Tárház.* Egy ezred év előtt és után. — A vasmegegyi gazdasági kiállítás. — Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Közintézetek, egy-letek. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felölös szerkesztő **Pákh Albert**: (lak. magyar-utca 1. sz.)

Pest, november 24-én 1861.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrétben 1/4 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. ujpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi szállítás: magyar-utca 1. szám.)

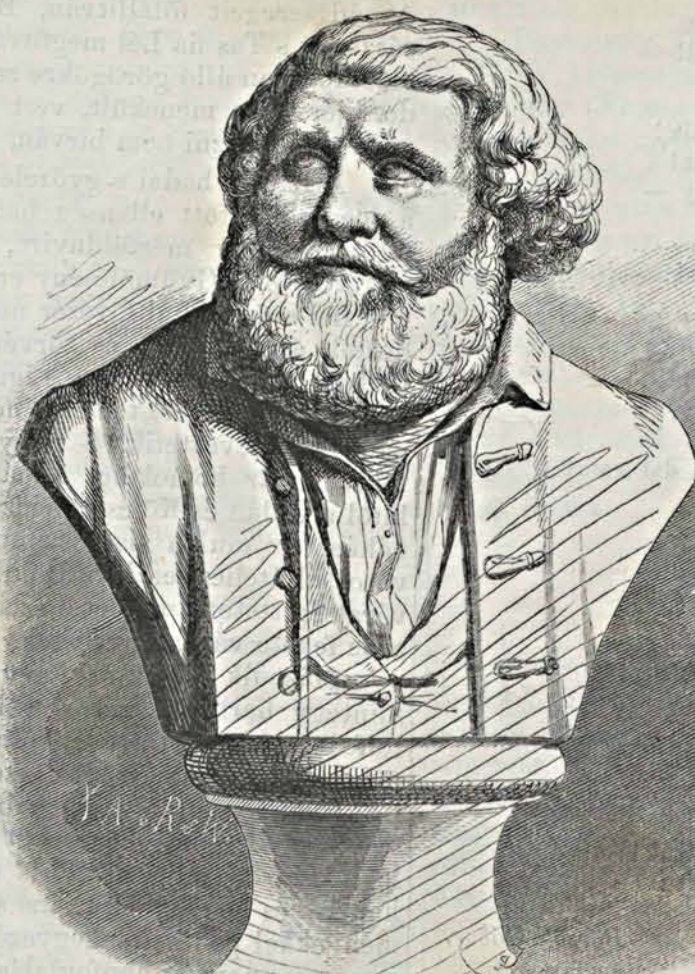
Sárosy Gyula.

(Született 1816. febr. 12.; meghalt 1861. nov. 16.)

Mult vasárnap délután a főváros lakossága fényes és népes temetésnek volt tanuja. Sárosy Gyulát kísértük az örök nyugalom helyére.

Nem czélunk elhunyt költőnk életrajzát és irodalmi működését itt részletesen előadni, csupán életének főbb pontjaira szoritkozunk, melyek annál kedvesebbek lesznek az olvasó előtt, minthogy azok némi világot vetnek, a ritka népszerűségben állt költő és hazafi életére. Sárosy Gyula 1816-ik év február hó 12 kén született Boros-Sebesben, Aradmegyében. Atyja, Sárosy Lajos, uradalmi gazdatiszt volt ugyanott. Gymbasiumi iskoláit a tehetséges ifju Mezöberényben és Szarvason kezdte, s a jogtudományokat Eperjesen hallgatta. Már fiatal tanuló korában prózában és versben magyarul és latinul oly jelesül dolgozott, hogy tanára, Molitorisz Adolf szavai szerint (Életképek 1845. 309. lap) társainak bámulatát méltán kivívta. Szüniejét folytonosan verseléssel töltötte, s egy pár költeményt küldött a „Magyar Kurirba“ mely alkalommal a keresztségben nyert Lajos nevet „Gyulára“ változtató. 1832-ben Eperjesen második költészet-tanuló volt, midőn társaival magyar nyelvtanuló társaságot szervezett, s a tagok dolgozatai „Kis Könyv“ czim alatt egy kis emlékkönyvben maradtak fenn. Bevégzván iskoláit, magát hivatali pályára szentelé, de a Corpus Juris mellett, keble sugalmait követve, a költészet műzsjának is áldozott. Sárosy Gyula már költői pályájának kezdetén a nyelvészet terén is kitünt, miről tanúságot tesz „Nyelvészke, vagy a magyar nyelv főnehézségei, szabályokban, párbeszédekben és példalopokban“

tetü aljegyzője volt 1839-ben, midőn házasságra lépett *Helvety Arnoldinával*, kit azonban szerető karjai közül a halál, egy évi boldog együttlét után, elragadott. Vérző szive enyhületet Helikon szent forrásánál keresett, dalolva siratta meg imádott Arnoldináját. Itt kezdődik az ő szenvedésekben gazdag életének emésztő fájdalma. Nem tudott feledni! 1840-ben az aradi váltótörvénytörvényhez jegyzővé, s csakhamar előadó bíróvá neveztetett. Az aradiak hálásan emlékeznek még ma is az ő tevékeny és hathatós működésére, igazságszeretetére és megvesztegethetlen jellemére. Majd minden közintézet neki köszönheti részint lételét, részint fennállhatását, különösen a helvét hitvallásnak részére, az általa tartott „külföldi felolvasások“ jövedelméből templomot építtetett. Bekövet-

SÁROSY GYULA.

kezvén az 1848-iki év, Sárosyt Pesten találjuk mint a váltó-főtörvényészék előadó ülnökét, midőn már egyszersmind második házasságban élt Vas Paulinával. A bekövetkezett mozgalmas időkben írta „Arany trombitáját“, mely öt roppant népszerűségre emelte. — 1849-ben a kormány által, a pesti váltó altörvényészékhöz elnökke neveztetvén, e minőségében erélyesen működött a világosi fegyverletételig, mely után szegényen és minden nélkül bujdosója lón a nagy világnak. Három évi küzdelemteljes bujdosás után elfogtatván: halálra és vagyon elkobzásra ítéltetett, de kegyelem utján két évi fogságot szenvedett Königrätzben, mely után kiszabadulván, Pesten tartózkodott, s kiadta „Az én albumom“ és „Költemények“ című műveit. Majd 1859-ben ismét elfogtatván, két évi Budweisben történt belebbezése után 1861-ik év január havában szabadon bocsáttatott. s a Sarkady István által szerkesztett „Trombita“ című lap vezére lón, melyben töle maradandó becsü költemények jelentek meg.

Itthon nyolcz hónapig testileg és lelkileg —